

laistkai lietuviamus

8

1971 RUGSĖJIS

MOKINIAI IR MOKYTOJAI Juozas Vaišnys, S. J.	255
GYVYBĖS GALIMYBĖ UŽ ŽEMĖS RIBŲ Arvydas Kliorė	256
FEODORAS DOSTOJEVSKIS Juozas Venckus, S. J.	263
ŽVILGSNIS Į MENĄ (V) Feliksas Jucevičius	265
EILĖRAŠČIAI Eglė Juodvalkytė	269
LIETUVIS ŽURNALISTAS Vytautas Kasniūnas	272
OBUOLIAI NUKRITO TOLOKAI NUO OBELS Kęstutis Trimakas, S. J.	274
GERAI IŠBALANSUOTA “SEPTINTOJI PRADALGĖ” Titas Alga	278
IEŠKAU TAVO VEIDO Bruno Markaitis, S. J.	281
KNYGA SKLIDINA MEILĖS Nijolė Jankutė	282
DAR VIS TURIME VILTIES J. Vaišnys, S. J.	284
TĖVYNĖJE Danutė Bindokienė	286

Šis numeris iliustruotas El Greco kūriniiais.

Viršelio nuotrauka — A. Kezio, S. J. 269 psl. užsklanda — Jūratės Eidukaitės. Viršelis ir skyrių vinjetės — Algirdo Kurausko.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Virgilijus Kaulius, S. J., Algimantas Kezys, S. J., Marija Smilgaitė, Nijolė Užubalienė.

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir A. Likanderienė.

Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260.

Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

1971 / RUGSĖJIS - SEPTEMBER / VOLUME XXII, NO. 8

KAI RUGSĖJO MĖNESĮ ATSIDARO MOKYKLŲ DURYS,
TUOJ LINKSMU KLEGESIU PRISIPILDO KORIDORIAI.
ČIA JAUNUOLIAI ATEINA RIMTAI RUOŠTIS GYVENIMUI,
NE TIK KLAUSYDAMI PAMOKŲ IR SKAITYDAMI KNYGAS,
BET IR ŽAISDAMI, LINKSMINDAMIESI, DRAUGAUDAMI.
KNYGA JAUNUOLIUI ATVERIA NAJUS HORIZONTUS,
MOKYTOJAS PADEDA PAŽINTI NEŽINOMUS PASAULIUS,
O DRAUGAI SAVO VIENOKIU AR KITOKIU PAVYZDŽIU
GALI JI PAKREIPTI GĖRIO AR BLOGIO KELIAIS.
IR MOKYTOJAS DAUGIAU PASIEKS PAVYZDŽIU NEGU ŽODŽIU.
JO PAŠAUKIMAS YRA BŪTI NE GRIEŽTU DRESIRUOTOJU,
BET VYRESNIOJU DRAUGU IR NUOŠIRDŽIU TĖVU.
MOKYKLA TIESIA KELIĄ MOKINIO IR TAUTOS ATEIČIAI.
NUO VIENAIP AR KITAIP JOJE PRALEISTŲ VALANDŲ
PRIKLAUSYS MOKINIO, JO ŠEIMOS IR TAUTOS ATEITIS.
TAD MOKYKLA IR MOKYTOJAS TIKRAI UŽSIPELNO
DIDELIO DĖMESIO, ĮVERTINIMO, MEILĖS IR PAGARBOS.

El Greco

Šv. Šeimyna (detalė) 1590-98

MOKINIAI IR MOKYTOJAI

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Dažnai yra kalbama apie "gyvenimo mokyklą", apie mokymąsi iš gyvenimo. Tad kas yra tie gyvenimo mokytojai ir mokiniai? Galima sakyti, kad kiekvienas žmogus yra ir mokinytis, ir mokytojas. Kol mes gyvename šioje žemėje, mokomės iš kitų, o kiti iš mūsų. Kūdikis mokosi iš tėvų, o tėvai iš jo. Mokydami ir auklėdami savo vaikus, jie vis daugiau ir patys išmoksta, vis daugiau praktikos įgyja. Studentas mokosi iš profesoriaus, bet ir profesorius gali daug ko išmokyti iš savo studentų. Jis vis tobulina mokymo metodus, matydamas, kas studentus labiausiai domina, kas jų išsilavinimui labiausiai reikalinga, koku būdu jiems galima lengviausiai perduoti žinias. Kunigas moko žmones, skelbdamas Dievo žodį, kalbėdamas apie amžinąsias tiesas, rodydamas kelią į galutinę tikslą. Bekalbant apie Dievą, ir jam pačiam Dievas tampa artimesnis, suprantamesnis. Suprasdamas žmonių galvosena, matydamas jų abejones ir tikėjimo sunkenybes, jis yra priverstas daugiau apie tai pagalvoti, pastudijuoti, kad galėtų vis aiškiau ir suprantamiau kalbėti apie tikėjimo tiesas.

Tad kiekvienas žmogus, nori ar nenori, sąmoningai ar nesąmoningai, iš kitų mokosi, o drauge ir kitus moko savo žodžiu, elgesiu, pavyzdžiu. Būtų didelė klaida manyti, kad tik didžiųjų, labai įtakingų žmonių pavyzdžiai kitus patraukia, o į paprastus, mažai mokytus žmogelius niekas nekreipia dėmesio. Atsimenu, jau prieš daugelį metų Romoje nuėjau prieš pirmąjį mėnesio penktadienį į ligoninę klausyti išpažinčių. Įėjęs į vieną palatą, radau gulinčius keturis ligonius: buvo trys suaugę vyrai ir vienas kokios penkiolikos metų berniukas. Užsiminęs apie išpažintį ir komuniją, iš tų trijų vyrų susilaukiau tik paniekos ir neapykantos. Jie sakėsi esą komunistai ir nenorį nieko bendro turėti nei su kunigais, nei su religija. Tas berniukas turėjo moralinės jėgos ir

drąsos iš jų išsiskirti. Jis pareiškė norą atlikti išpažintį. Po išpažinties dar keletą minučių su juo pasikalbėjau. Jis jautėsi laimingas, kad atliko išpažintį, kad rytoj galės priimti komuniją. Sakė, kad jam nė mirti nebus baisu, jeigu reikės. Kalbėjomės pusbalsiai, tad ir tie vyrai mūsų pasikalbėjimą girdėjo. Kai ruošiausi išeiti, vienas tų vyrų davė ženklą, kad norįs pasikalbėti. Priėjau. Susijaudinęs pasakė, kad ir jis nutarė atlikti išpažintį. Buvo tikrai nuoširdi išpažintis, pirmą kartą po 30 metų! Jo pavyzdžiu tuoj pasekė ir kiti du. Kas juos taip staiga pakeitė? Gi to 15 m. amžiaus berniuko gražus pavyzdys!

Dabar daugelis jaunuolių labai smarkiai kovoja prieš "establišmentą", prieš senas tradicijas, prieš vyresniųjų elgesį ir papročius. Atrodo, kad jie neseka kitų pavyzdžių, kad jie yra išimtis iš tos bendros taisyklės, apie kurią kalbėjome. Bet kaip vergiškai jie seka kitų savo amžiaus draugų susikurtu kitokiu "establišmentu"! Kai jie mato juos vaikščiojančius gatvėmis, susivėlusius, apiplėšusius, netvarkingai apsirengusius, tai, pažvelgę į savo naujus ir švairius drabužius, tyčia juos suvelia, suplėšo, užsiuvalopus, kur jų visai nereikia, suvelia plaukus ir taip išeina į gatvę, kad nesiskirtų nuo kitų, nuo to naujo hipiško "establišmento".

Tad kiekvienas žmogus, nors jis būtų ir mokyčiausias, nuolat seka kitus, nuolat mokosi iš kitų, bet taip pat ir savo pavyzdžiu traukia kitus. Teisingas yra pasakymas, kad niekas vienas neina nei į dangų, nei į pragarą. Jį vienu ar kitu keliu seka būriai žmonių, kuriuos jis savo geru ar blogu pavyzdžiu patraukė paskui save. Tad nuolat prisimintina, kad mes negyvename tik sau, bet ir kitiems. Į mus visi žiūri ir iš mūsų mokosi. Žmogus, nors ir mažiausiu žiburėliu būdamas, vis tiek turi šviesti kitiems ir padidinti tą šviesą, kuri apšviečia visą Dievo sutvertą pasaulį.

GYVYBĖS GALIMYBĖ UŽ ŽEMĖS RIBŲ

ARVYDAS KLIORĖ

Gyvybės ieškojimas už mūsų žemės ribų šiuo metu ypatingai domina mokslinį pasaulį, nes teigiami šio ieškojimo rezultatai turėtų nepaprastos įtakos daugeliui žemiško mokslo problemų, ypatingai žemiškosios gyvybės atsiradimo klausimui. Šis klausimas yra gal pats svarbiausias ir mažiausiai suprantamas iš visų klausimų, stovinčių prieš biologų akis. Daugumas žemiškosios gyvybės atsiradimo galimybių, svarstytų žmonijos brendimo amžiais, galima priskirti vienai ar kitai šių kategorijų.

1. Gyvybė atsirado, veikiant antgamtinėms jėgoms, todėl visi gamtiniai mokslai niekuomet nesugebės jos išaiškinti ir aprašyti.

2. Gyvybė savo paprastesnėmis formomis atsiranda savaime iš negyvos medžiagos.

3. Gyvybė, kaip ir medžiaga, egzistuoja amžinai kosmose, ir ji atsirado tada, kai susiformavo žemė.

4. Gyvybė atsirado anksti žemės vystymosi raidoj, remdamasi grynai komplikuota cheminių reakcijų eile.

Pirmoji galimybė, surišta su teologija, savo bendrine forma nesikerta su šiuometinėmis mokslinėmis žiniomis, kaip kad kirstųsi paraidinė Šv. Rašte pateikto žemės sutvėrimo interpretacija.

Antroji hipotezė vyraavo žmonijos sąmonėje tūkstančius metų. Sunku buvo anais laikais patikėti, kad kirmėlės neatsiranda iš medžio, mėsos ar sūrio, o vabalai iš karvės mėšlo. Juk, palikus visai švarų mėsos gabalą gerai užrakintoj skrynioj, vis tiek po keletos dienų atsirasdavo labai žymių gyvybės ženklų. Toks galvojimas pradėjo keistis tik Renesanso laikais, ir septynioliktam šimtmetyje jau buvo atrasta, kad kiekvienas gyvis kyla iš kiaušinėlio ir kad tos kirmėlaitės mėsoje atsiranda iš mūsų kiaušinėlių, o ne savaime. Nežiūrint visų

įrodymų, spontaniško atsiradimo šalininkų dar liko ligi devynioliktojo šimtmečio vidurio, kol Louis Pasteur įrodė, kad ir patys mažiausi organizmai kyla iš ore benešiojamų bakterijų ir kad nuo jų galima apsisaugoti atitinkamais filtravimo būdais. Galimas dalykas, kad šios hipotezės šalininkai taip tvirtai jos laikėsi dėlto, kad, ją atmetus, nebeliktų jiems priimtino atsakymo į gyvybės atsiradimo klausimą.

Į devynioliktojo šimtmečio galą pradėjo kilti trečioji hipotezė. Kai kurie mokslininkai, ypatingai S. A. Arrhenius, rašė, kad žemėje gyvybė kilo iš mikrobų ir sporų, kurie keliauja erdvėje nuo planetos į planetą ir nuo vienos saulės sistemos į kitą, stumiami spinduliavimo spaudimo. Šitoks paaiškinimas, žinoma, ne tik neišaiškina gyvybės pradžios, bet taip pat ir sunkiai suderinamas su mokslinėmis žiniomis, nes sunku įsivaizduoti bet kokią mikrobą, kuris, keliaudamas tarpžvaigždinius atstumus, nepasiduotų šalčiui, vakumui ar spinduliavimui.

Ketvirtąją hipotezę, būtent, kad gyvybės pradžią žemėje davė atsitiktinė cheminių reakcijų eilė, gamtos mokslininkai, pirmoje eilėje T. H. Huxley ir John Tyndall, pradėjo skelbti jau devynioliktojo šimtmečio pabaigoj. Nors jie tikėjo, kad gyvybę kaip nors galima sukurti iš neorganinių chemikalų, to proceso detalės jiems ne visai buvo aiškios. Vadinamosios organinės molekulės, būtent tokios, kurios gaminamos vienu ar kitu būdu gyvuose ar mirusiuose organizmuose, ne būtinai turi kilti iš biologinių procesų — organiniai chemikalai jau seniai ir visai paprastai yra gaminami iš neorganinių chemikalų. Pirmas klausimas tada kyla toks: ar galėjo žemės istorijoje susidaryti palankios natūralios sąlygos pagrindinių ir visiems gyviams bendrų organinių junginių, kaip kad amino rūgščių, pagami-

nimui iš neorganinių chemikalų? Jei žemės atmosfera savo primityvioje stadijoje buvo panaši į dabartinę, būtent, turinti daug deguonies, tai tuo atveju sunkiai galėtų veikti organinių junginių nebiologinė gamyba. Antra vertus, jei tuo metu atmosferoje vyravo vandenilis, tokios spontaniškos gamybos tikimybė būtų žymiai didesnė. Kadangi dauguma čionykščio deguonies atmosferoj atsirado iš žaliųjų augalų fotosintezės pagalba, galima tikėti, kad primityvi žemės atmosfera buvo palanki tokiai nebiologinei organinių junginių gamybai. Ta jau pastebėjo 1920 metais J. B. S. Haldane ir A. I. Oparin.

Pirmas bandymas sukurti tokias primityviosios žemės sąlygas laboratorijoje įvyko jau 1953 metais. S. I. Miller, vedamas Nobelio premijos laureato H. C. Urey, įvykdė eksperimentą, kuriame amonijos (NH_3), metano (CH_4), vandens dujų ir vandenilio mišinys cirkuliavo aparatuose, kurioje nuolat vyko elektrinių kibirkščių srovė. Po kelių dienų minėtas skiedinys pakeitė spalvą, ir cheminė analizė parodė, kad jame buvo pagaminta keletas amino ir hidroksido rūgščių, kurios glaudžiai surištos su šių laikų gyvybės manifestacijom.

Panašūs eksperimentai, pakartoti kitų eksperimentatorių, įrodė, kad tokiais palyginti paprastais bandymais galima gana lengvai imituoti primityvios žemės sąlygas, galima gana lengvai sukurti ne tik gyvuose organizmuose randamas amino rūgštis, bet ir komplikuotus gyvybės struktūrinius elementus, kaip pvz. branduolines rūgštis bei porfirinus. Todėl nors ir galima kritikuoti eksperimentinių metodų panašumą į primityviosios žemės sąlygas bei taip sukurtų molekulių pastovumą, bet beveik visus gyvybei reikalingus proteinus, angliavandenius bei branduolines rūgštis galima lengvai sudaryti laboratorijose, imituojant primityvią vandenilio atmosferą.

Kelyje nuo tų pagrindinių gyvybės elementų ligi pačios gyvybės paprasčiausio pasireiškimo iškyla fantastiškų komplikacijų ir kliūčių. Kita vertus, per milijonus metų, pradedant pagrindiniais organiniais jungi-

niais ir atmosferinės energijos šaltiniais, be abejo, buvo sąlygos beveik neribotam kiekiui vystymosi šakų, kurių daugumas užsiėmė tik labai komplikuotais polimerais. Galima tikėti, kad tarp jų ir buvo vienas atsitiktinai parinktas vystymosi takas, kuris ilgainiui privedė prie mums pažįstamos žemiškos gyvybės.

Yra žinoma, kad žemėje gyvybė išsivystė labai anksti. Transvalio Fig Tree akmenyse atrasti suakmenėję gyvūnai rodo, kad tokie organizmai kaip bakterijos ir algos jau žemėj gyveno prieš 3,100,000,000 metų. Tai galima spręsti iš radioaktyviojo amžiaus tų akmenų, kurie tuos radinius slėpė. Kadangi žemė yra apie 4,500,000,000 metų amžiaus, minėtos iškaskenos rodo, kad gyvybė žemėje išsivystė jau po keleto šimtų milijonų metų nuo žemės pradžios.

Masinės gyvybės ženklai iškaskenose užtikami jau tik prieš 600,000,000 metų. Bestuburiniai gyviai, matyti, prisitaikę prie gyvenimo jūrų vandenyje, randami tokio senumo geologiniuose kloduose. Kadangi tais laikais fotosintezė dar nebuvo pagaminusi daug deguonies atmosferoje, saulės ultravioletiniai spinduliai netrukdomi pasiekdavo žemės paviršių. Kadangi tie spinduliai yra labai žalingi gyvybei, spėjama, kad neapsaugotas organizmas būtų gavęs mirtingą spinduliavimo dozę per vieną valandą. Manoma, kad geologinio laiko tėkmėje, atsiradus deguonies ir ozono atmosferoje fotosintezės ir vandens molekulių suskaldymo būdais, atsirado apsauga nuo spinduliavimo, ir vandenynuose gyvenusios žuvys pradėjo lipti į sausumą, prisitaikyti prie deguonies kvėpavimo ir auginti kojas, kurių reikėjo sausumoje judėti. Spėjama, kad tai įvyko prieš 400,000,000 metų.

Mėsą ėdantys stuburiniai gyviai, kurie išsivystė iš mėsaėdžių žuvų, pradėjo dėti kietus kiaušinius, kurie leido tiems gyviesiems savo visą gyvybės ciklą vesti sausumoje. Tuo būdu išsivystė didelis įvairumas visokių šliužų, kurie jau visai tobulai galėjo lakstyti ir medžioti sausumoje.

Iš tų šliužų išsivystė didieji dinosaurai, kurie gyvavo tik trumpą laiką, bet paliko

nepaprastai daug savo egzistencijos duomenų žemės kloduose. Be jų taip pat atsirado ir mažesnių gyvių, kurie, spaudžiami didžiųjų mėsaėdžių plėšrumo, buvo priversti išmokti nepaprasto judrumo bei protingumo, kad galėtų išlikti gyvi. Per ilgą laiką šie gyviai tapo žinduolių giminės pradininkai, palaipsniui pereidami į placentinę reprodukciją ir tuo būdu suteikdami savo vaisiams apsaugą motinos kūne. Žinduoliai taip pat praleisdavo ilgą laiką po gimimo savo motinos priežiūroje, tuo būdu pagerindami savo išlikimo galimybes. Išnykus dinosaurams, sekė nepaprastas žinduolių išsiplėtimo bei pajvairinimo periodas. Prieš kokius 20,000,000 metų, tarp daugybės jau dabar išnykusių žinduolių, buvo keletas rūšių medžiuose gyvenančių gyvuliukų, kurie jau buvo išvystę nykščius ant priekinių kojų ir stereoskopinį regėjimą. Spėjama, kad iš šių pirmūnų išaugo visa eilė vis protingesnių ir apsukresnių beždžionių, kurios jau sugebėjo naudoti įrankius. (Keletas šiuometinių beždžionių, pavyzdžiui šimpanzės, naudoja primityvius įrankius maistui susirasti). Iškasenos rodo, kad jau prieš maždaug milijoną metų gyveno padarai, kurie kartu gyveno, vartojo primityvius įrankius ir turėjo protingumo žymių. Manoma, kad iš tų gyvūnų per milijoną metų ir išsivystė šių dienų žmonės.

Maždaug per paskutiniuosius dešimt tūkstančių metų žmogaus fizinis išsivystymas daug nepažengė. Galima manyti, kad, paėmus akmens amžiaus kūdikį ir jį išauuginus modernioj visuomenėj, jis nelabai skirtųsi nuo šių laikų žmogaus. Didžiausia pažanga įvyko kalbos išvystyme, auklėjime, išmintyje, rašyboje ir bendruomenės struktūroje, ir šie reiškiniai šių laikų žmogų labiausiai skiria nuo kitų žinduolių.

Ši raida aiškiai rodo, kad evoliucinis vystymasis nuo pirmo gyvo organizmo ligi žmogaus, be abejo, turėjo remtis visa eile jautrių atsitiktinimų. Jei šis procesas vėl nuo pradžios pasikartotų, būtų nepaprastai maža galimybė vėl pagaliau prieiti prie bet ko panašaus į žmogų. Antra vertus, galima klausti, ar vis tiek raidos galas neves-

tų į protingą ar technologinę civilizaciją. Atsakymas į šį klausimą nėra visai aiškus, ir kai kurie biologai mano, kad visas evoliucinis takas yra toks šakotas ir vingiuotas, kad negalima laukti iš jo išeinant aukšto inteligencijos lygio civilizacijos. Kiti mano, kad aukšta inteligencija ir technologinė civilizacija teikia tiek daug praktiškų plusų išsilaikymui, kad eventualiai kiekviena evoliucinė vystymosi kryptis privestų prie protingo, technologiškai pažangaus sutvėrimo.

Šis klausimas yra labai svarbus, svarstant gyvybės galimybę už žemės ribų. Atsakymas į šį klausimą neaiškus — bet tuo pačiu galima be baimės tvirtinti: jei toks protingas sutvėrimas kur nors visatoj ir gyvena, jis visai nepanašus į mus. Rašytojas L. Eiseley savo knygoje "The Immense Journey" taip šią mintį išreiškė: "Šviesos žiba ir gęsta dangaus skliautuose. Žmonės, spaudžiami savo pačių išradimų, blaškosi, miega kankinami sapnų, ar guli atsimerkę, kai meteorai žaliai šnabžda aukštumoje. Bet niekur kitur visoj erdvėj ar tūkstančiuose pasaulių nebus žmonių, besidalinančių mūsų vienatve. Gal būt, kad yra išmintis, gali būti ir jėga; kur nors anapus erdvės, keisti apčiuopiantys organai gal kontroliuoja didžiulius instrumentus, kurie bergždžiai stebi mūsų debesuotą kamuolį, ir jų savininkai taip pat ilgisi, kaip ir mes. Vienok gyvybės dėsniai ir evoliucijos principai aiškiai mums kalba: žmonių beribės erdvės platybėje nebus amžinai".

NEŽEMIŠKOSIOS GYVYBĖS BEIEŠKANT

Taip prabėgus galimą žemės gyvybės išsivystymo raidą, tenka toliau žvelgti už žemės ribų. Pirmiausia kyla klausimas: ar gyvybė kitur privalo susidėti iš tų pačių cheminių elementų, kaip ir žemėj? Pavyzdžiui, žemiškosios gyvybės formos savo struktūra remiasi anglies atomais ir reikalauja vandens. Taip pat svarbią rolę turi vandenilis, azotas, fosforas, siera ir kiti elementai. Kitur gyvybė galėtų būti pagrįsta ir kitais elementais, bet jie turėtų patenkinti tam tikras sąlygas. Pirma, patys elementai turi būti tie, kurių yra gausu visame

kosmose. Antra, struktūrinės molekulės turėtų būti pakankamai pastovios prie tariamos planetos temperatūros, bet ne tiek pastovios, kad išvengtų daugumos reakcijų. Trečia, tokia planeta privalo turėti kokio nors skysčio, kurio ypatybės būtų panašios vandens ypatybėms vietinės temperatūros ribose. Pagaliau, turėtų būti ir dujų, kurios galėtų tarnauti biologiniuose cikluose, kaip pvz. anglies dvideginis žemėje. Taigi, reikalinga atmosfera.

Šalia to sunku nustatyti tvirtus cheminius reikalavimus nežemiškai gyvybei, nes tinkami atomai bei junginiai yra skirtingi žemės ir aukštos temperatūros sąlygoms. Vis dėlto atrodo, kad sunku būtų surasti prie bet kokių temperatūros sąlygų tinkamesni pagrindą gyvybei, negu anglies – vandens sistema, kuria remiasi žemiška gyvybė. Būdinga, kad tie elementai, kurie labiausiai reikalingi žemiškai gyvybei, yra kaip tik tie patys, kurių kosmose daugiausia randama. Tai, be abejo, ne atsitiktinumas.

Kokia ji bebūtų, nežemiška gyvybė ar jos galimybė jau yra sudominus visą eilę biologų, kurie jos galimybes studijuoja ir rengiasi jos aktyviai ieškoti. Jeigu net nežemiškos gyvybės tie biologai niekuomet ir nesurastų, vis tiek jų darbai nebus tušti, nes, planuojant eksperimentus gyvybei atrasti svetur, reikia gerai suprasti ir įvertinti žemiškos gyvybės komplikacijas.

Kaip būtų galima ieškoti gyvybės kitoj planetoj? Pirmiausia reikia skirti tolimus stebėjimus, teleskopų ir kitų instrumentų pagalba, nuo vietinių tyrinėjimų su erdvėlaiviais nuvežtom ir paliktom planetos paviršiuje instrumentų sistemom.

Iš tolimųjų stebėjimų daugiausia informacijos suteiktų spektroskopiniai metodai (tiksliai išmatuojant kiekvieno bangų ilgio šviesos kiekį, atsispindintį nuo tolimos planetos). Tokiu būdu, pavyzdžiui, astronomai, stebėdami žemę, sakykim iš Marso, tuojau pastebėtų, kad žemės atmosferoj yra daug deguonies, vandens dujų ir, svarbiausia, 10²⁹ kartų (vienetas su 29 nuliais!) daugiau metano, negu būtų galima tikėtis grynai iš

termodinaminės pusiausvyros taisyklių. Tas tuojau keltų stiprų įtarimą, kad žemėje yra gyvybės, nors metanas gaunamas ir nebiologiniais būdais.

Stebint žemę iš toli fotografiniais būdais, būtų sunku atrasti gyvybės žymių. Net ir turint tokias fotografijas, kokias Mariner erdvėlaiviai grąžino iš Marso, kuriose galima atskirti 100 metrų dydžio daiktus, būtų labai sunku atskirti miestus, kelius, aerodromus, tiltus ir panašius aukštos civilizacijos kūrinius. Iš meteorologinių fotografijų, paimtų nuo žemės satelitų, negalima atrasti jokių gyvybės žymių net ir tokiose vietose, kaip Niujorko ir Amerikos rytinio pakraščio apylinkės.

Iš tūkstančių tokių fotografijų tik vos keliuose matomi sprausminių lėktuvų bei laivų takai ir plačios iškirsto miško juostos. Šie dalykai patyrusiam stebėtojų liudytojų apie technologinę civilizaciją žemėje. Ir kaip galėtų marsietis astronomas teisingai interpretuoti reikšmę to balto debesies, kasdien slepiančio visą Los Angeles apylinkę? Net ir didžiųjų mūsų miestų šviesos vos būtų matomos pro Marso teleskopus. Taip pat nereikia pamiršti, kad net ir prieš kokius 100,000 metų, kada aukštos formos gyvybė jau klestėjo žemėje, nežemiškas stebėtojas nebūtų matęs jos nė ženklo, nors ir sugebėdamas atskirti 10 metrų dydžio objektus.

Trečias būdas būtų matuoti radijo spektro stiprumą. Šioje žemiškos civilizacijos išsivystymo stadijoje, radijo ir televizijos stotys, radarai ir susisiektimo tinklai spinduliuoja didelius kiekius radio energijos, kurią lengvai būtų galima iš kitų planetų išmatuoti ir iš to susidaryti išvadą, kad čia esama aukšto lygio technologinės civilizacijos. Bet, antra vertus, dar prieš šimtą metų žemė būtų atrodžius visai neaktyvi radijo spektre.

Vietiniai tyrimai planetos paviršiuje, be abejo, duotų gyvybės įrodymų, jei ji būtų taip išsivysčius, kaip žemėje. Turint televizijos sistemą, prijungtą prie mikroskopo, neliktų jokios abejonės apie egzistenciją žemėje, pažiūrėjus, pavyzdžiui, į vandens lašą, su įvairiausių formų judančiais orga-

nizmais. Taip pat būtų galima atskirti televizijos paveiksle augalų ir gyvulių formas.

Sunkiau būtų, jei gyvybės formos būtų tik bakterijos ir mikrobai. Tuo atveju reikėtų turėti instrumentus, kurie, paėmę žemių kiekį ir pridėję maistingų skiedinių, stebėtų metabolinių produktų, kaip pvz. anglies dvideginio bei etanolio, didėjimą. Taip pat būtų galima mikroskopu ieškoti bakterinių kolonijų augimo ar skiedinių spalvos pasikeitimo, organizmams augant. Panašūs instrumentai jau yra suplanuoti, ir jie bus naudojami, ieškant gyvybės Marse.

Bendrai paėmus, sunku įsivaizduoti tokį instrumentą, kuris galėtų be abejonės atsakyti į klausimą, ar svetimoj planetoj gyvybė yra, ar ne. Kiekvienas eksperimentas turi būti paremtas tam tikromis prielaidomis, kurios visai gali neatitikti tų gyvybės rūšių, kurios gal kitur ir egzistuoja.

Lengviausia nežemiškos gyvybės pradėti ieškoti būtų mūsų pačių saulės sistemoj. Trumpai apžvelgus visas jos planetas, gausime tokį vaizdą.

Mėnulis, artimas mūsų žemės satelitas, jau gerai išstudijuotas, ir žmogaus kelis kartus išmindžiotas. Jame nėra nei atmosferos, nei vandens, ir visai nenuostabu, kad Apollo astronautų parvežti mėnulio paviršiau pavyzdžiai jokios gyvybės, nei dabartinės, nei buvusios, ženklų nerodo.

Merkurijus, artimiausia planeta prie saulės, atrodo yra labai panašus į mėnulį. Jo paviršiaus temperatūra svyruoja tarp maždaug -170 ir 350 laipsnių Celsijaus, ir spektroskopiniais būdais kol kas nėra atrasta atmosferos bei vandens žymių. Todėl reikėtų manyti, kad Merkurijus jokios gyvybės negalėtų išlaikyti.

Venera, ilgą laiką buvusi skaitoma "žemės seserim", tokio pat dydžio kaip žemė ir 30% arčiau prie saulės, paskutiniu metu parodė, kad ir ten gyvybės nėra ko ieškoti: rusų "Venera" erdvėlaiviai ir mūsų Mariner 5 įrodė, jog Venera turi nepaprastai gilią atmosferą, susidedančią pagrindinai iš anglies dvideginio; tos atmosferos spaudimas planetos paviršiu siekia apie 90 atmosferų (1 atmosfera — oro spaudimas že-

mės paviršiuje). Ši atmosfera, kaip šiltadaržio stogas, sulaiko saulės spindulių energiją ir todėl jos paviršiaus temperatūra siekia apie 550 laipsnių Celsijaus. Prie tokios temperatūros jokia gyvybės forma negalėtų išsilaikyti. Kai kurie mokslininkai, kaip kad C. Sagan, mano, kad vis tiek yra galimybė, kad baliono pavidalo organizmai galėtų gyventi Veneros atmosferoj, plaukiodami, kaip žuvis jūroje, tokiam atmosferos lygyje, kuriame temperatūra ir spaudimas maždaug atitiktų žemės paviršiaus sąlygas.

Marsas, sekanti planeta nuo žemės, jau ilgą laiką buvo skaitomas galimu gyvybės guoliu. Jau nekalbant apie "mokslinės fantazijos" knygas bei "kanalus", kurių egzistencija nepasitvirtino, sprendžiant iš Mariner erdvėlaivių fotografijų, gyvybės galimybės Marse dar kol kas negalima atmesti. Marinerių matavimai rodė, kad Marso atmosfera yra tokia skysta, jog jo paviršiuje spaudimas atitinka žemės atmosferos spaudimui $100,000$ pėdų aukštyje. Ultravioletiniai matavimai rodo, kad žalingi spinduliai pasiekia Marso paviršių, visai nesulaukiami atmosferos. Jo paviršiaus temperatūra svyruoja tarp maždaug 25°C dieną ligi

— 100 naktį. Spektroskopiniais būdais randama, kad Marso atmosferoj yra mažas kiekis vandens dujų, kurios, be abejo, sušąla nakties metu ir vėl ryte išgaruoja. Prie tokio mažo spaudimo greičiausiai niekuomet paviršiuje nebūna apčiuopiamo kiekio skysto vandens.

Iš to visko galima spręsti, kad ir pačios primityviausios gyvybės formos Marse sunkiai išsilaikytų. Antra vertus, laboratoriniai tyrimai rodo, jog tam tikros rūšys žemiškų bakterijų gyvena ir dauginasi Marsui prilygstančiose sąlygose, jei gauna mažą kiekį skysto vandens. Kai kurie mokslininkai mano, kad po Marso paviršium gali būti dideli amžino ledo formos vandens kiekiai. Jei taip pat būtų vietų, kuriose reikštųsi požeminė ugniakalninė veikla, ten būtų galima tikėtis skysto vandens ir jau būtų sąlygos, pakenčiamos kai kurioms bakterijoms ir sporoms.

Todėl ir visi amerikietiški erdvėlaiviai, siunčiami Marso link, būna kruopščiai sterilizuojami, kad būtų išvengta bet kokios galimybės ten nutupdyti žemiškas bakterijas. Tai bus ypatingai svarbu. Viking erdvėlaivį leidžiant. Šis erdvėlaivis 1975 metais nusileis ant Marso ir ten įvykdys visą eilę tyrimų, ieškodamas gyvybės pėdsakų.

Už Marsobelieka didžiosios Jupiterio, Saturno, Urano ir Neptūno planetos ir saulės sistemos tolimiausia planeta — Plutonas. Jupiterio atmosfera susideda iš vandenilio ir helio ir mažesnio kiekio metano, amonijos ir vandens dujų. Pažvelgus atgal į šio straipsnio pradžią, prisimename, kad tai tos pačios dujos, kurios naudojamos laboratorijoj, bandant atkurti primityvias žemės sąlygas, gyvybės atsiradimo pradų ieškant. Stebint Jupiterio debesis pro teleskopą, matyti įvairių spalvų juostos bei pamarginimai. Visai galimas dalykas, kad tas spalvas sukelia įvairūs organiniai junginiai, kaip pvz. aromatiniai angliavandeniai, sukurti, ultravioletiniams spinduliams ir elektros srovėms veikiant į pirminių elementų mišinį. Gali būti, kad Jupiteryje dabar vyksta tos pačios priešbiologinės organinės reakcijos, kurios žemėje vyko pačioje jos išsivystymo pradžioje.

Apie Saturną, Uraną ir Neptūną tik tiek žinoma, kad jų sudėtis panaši į Jupiterio, ir kadangi jos toliau nuo saulės, jų debesų paviršiaus temperatūros yra žemesnės. Vien iš to, be abejo, negalima spręsti, kad jos yra šaltos planetos, nes iš radijo bangų matavimų gaunama išvada, kad Saturno atmosfera po debesimis šiltėja. Nors pro didžiųjų planetų debesis ir sunku įvykdyti matavimus, teoretiniais principais galima apskaičiuoti, kad tų planetų atmosferos vis tankėja link paviršiaus, kuris gali susidaryti iš skysto vandenilio ir helio, plaukiančio ant kristalinio vandenilio, suspausto į metalinį stovį dėl nepaprasto spaudimo. Apie Plutoną nieko nežinoma, bet iš jo nuotolio ir menko dydžio sprendžiama, kad tai gali būti tik apšalęs akmens gabalas.

Trumpai prabėgus saulės sistemą, susidaro vaizdas, kad nė vienos planetos sąly-

gos nėra svetingos gyvybės išsivystymui. Vien tik Marse galėtų išsilaikyti žemiškosios bakterijos, ir tai tik duodant joms nepaprastas sąlygas. Taigi saulės sistemoj, kur planetos jau pasiekiamos šių laikų technologinėm priemonėm, gal tik marsietiškos bakterijos ar sporos gyvuoja.

O kas už saulės sistemos? Tūkstančius metų žmogus mąstė, ar jis tik vienas visame kosmose. Viduramžiais ir anksčiau buvo priimta galvoti, kad žemė yra vienintelis "pasaulis", nors ir keletas ankstyvųjų graikų filosofų jau galvodavo apie kitus apgyventus pasaulius. Metrodoras, IV šimtmečio p. K. filosofas, taip dėstė: "...manyti, kad žemė yra vienintelis apgyventas pasaulis beribėj erdvėj, yra lygiai taip absurdiška, kaip manyti, kad, pasėjus lauke kviečius, išdigs tik vienas daigas". Net ir šiuo metu daug galvojančių žmonių turi kokią nors labai griežtą nusistatymą apie protingos gyvybės buvimą kitur. Vieni jos, galima sakyti, nori, o kiti — ne.

Kokias išvadas galima susidaryti, šį reikalą nešališkai apsvarsčius? Aišku, kad, sutikus su tuo faktu, jog kosmosas neturi ribų (o dar nėra įrodymo, kad jis yra ribotas), reikia taip pat sutikti, kad jame egzistuoja neribotas skaičius žvaigždžių, iš kurių taip pat neribotas skaičius turi planetų sistemą ir t. t. Prieiname išvadą, kad tuo atveju turėtų būti taip pat neribotas kiekis planetų su aukštai pažengusiomis civilizacijomis. Išvada puiki ir greičiausiai teisinga, bet nieko iš jos negalima sužinoti apie galimybę tokią civilizaciją atrasti ir gal užmegzti su ja ryšius.

Labai apytikrį minėtos galimybės vaizdą galima susidaryti, pasvarsčius tokių civilizuotų pasaulių galimybę mūsų pačių žvaigždžių sistemoj (galaxy). Joje šiuo metu jau yra atrasta apytikriai 200,000,000,000 žvaigždžių. Iš artimesniųjų žvaigždžių stebėjimų galima spręsti, kad maždaug pusė jų gali turėti planetų sistemas. Iš tų galima tikėtis, kad daugiausia yra bent viena planeta, kurios dydis ir atstumas nuo centrinės žvaigždės sudaro palankias sąlygas gyvybės išsivystymui. Davus palankias sąlygas,

galima tikėtis, kad ilgainiui kokios nors gyvybės formos tose planetose išsivystytų. Tada kyla svarbus klausimas, į kurį galima atsakyti tik spėjimu — iš visų planetų, kuriose išsivysto kokia nors gyvybės forma, kiek gali būti tokių, kuriose ta gyvybė savaime išaugtų į aukšto lygio technologinę civilizaciją? Galima spėti, kad gal vienoj iš šimto. Galutinai, svarbiausias faktorius, civilizacijų skaičių mūsų žvaigždžių sistemoj apskaičiuojant, yra šis: kaip ilgai vidutinė technologinė civilizacija klesti, prieš išnykdamą? Sprendžiant iš mūsų žemės, kuri į technologinį amžių įžengė dar tik maždaug prieš šimtą metų, galima spėti, kad technologinių civilizacijų klestėjimo amžius gali būti labai trumpas. Aplinkos užteršimas ir termobranduolinių ginklų persikrovimas mūsų civilizaciją kiekvienu momentu stato į pavojų. Jei visos technologinės civilizacijos iš tikrųjų taip greitai save susinaikina, tai galima apskaičiuoti, kad šiuo metu visoj mūsų žvaigždžių sistemoj egzistuoja tik viena technologinė civilizacija — mes patys.

Antra vertus, yra galimas dalykas, kad kai kurios pažengę civilizacijos kaip nors išvengia savižudybės savo kūdikystėj ir, išmokę su savim gyventi, toliau klesti bilijonus metų. Prileidžiant, kad viena iš šimto civilizacijų to pasiekia, išeitų, kad šiuo metu mūsų žvaigždžių sistemoj galėtų būti apie milijonas technologinių civilizacijų, iš kurių artimiausia galėtų būti už kelių šimtų šviesos metų (1 šviesos metai — atstumas, kurį šviesos spindulys nuskrieja per vienerius metus, keliaudamas 300,000 km. pei sekundę greičiu, arba 9,460,000,000,000 km.).

Kaip galima būtų su tokiom tolimom civilizacijom susisiekti? Pagal apskaičiavimus, mūsų žvaigždžių sistemoj turėtų maždaug kas dešimt metų iškilti po vieną naują technologišką civilizaciją. Taigi, daugumai, kurios šiuo metu egzistuočiau, būtų jau žymiai toliau už mus pažengę ir, be abejo, turėtų įvairių susisiekimo būdų, kurie dar mums nežinomi. Nežinoma, aišku, taip pat ir kokią pažangą mūsų žemės mokslininkai

toje srityje padarys artimoje ateityje. Visai nežiūrint į ateitį, jau dabar mes turime būdą susisiekti su kitais pasauliais — būtent, radijo teleskopus. Pavyzdžiui, paėmus didžiausią šiuometinį radijo teleskopą, turintį 1,000 pėdų diametro reflektorių, ir prileidžiant kad "svetimieji" panašias sistemas turi, galima apskaičiuoti, kad tuo būdu galima būtų pasiekti 1000 šviesos metų atstumą! O mūsų žvaigždyne 1000 šviesos metų nuo žemės ribose galėtų būti apie 10,000,000 žvaigždžių. Taigi, galimybė yra, bet praktiškai sunku būtų visa tai įvykdyti. Klausant ar siunčiant signalus, reikia nuspręsti, į kurią iš visų prieinamų žvaigždžių siusime. Kokiuo dažnumu? Kokiu signalo kodu? ir t. t. Kadangi pagal minėtus apskaičiavimus maždaug tik viena iš 100,000 žvaigždžių galėtų turėti planetą su technologine civilizacija, tai aklaie ieškant, reikėtų apie 100,000 teleskopų sekti po vieną žvaigždę, kad būtų galima pasiekti priimtina atradimo galimybę. Abipusiškas susisiekimas kelia dar sunkesnes problemas. Sakysim, kad laimingu sutapimu kokia nors civilizacija sugautų mūsų signalą ir tuojau pat pasiųstų atsakymą. Į abi puses radijo signalas keliautų, vidutinę galimybę paėmus, virš tūkstančio metų — ir kas čia to signalo lauks po tiek laiko?

Nežiūrint to, jau 1960 metais F. Drake, naudodamas radijo teleskopą. Green Bank, Virginijoje, įvykdė vadinamąjį "Project Ozma", kurio tikslas buvo klausyti radijo signalų iš dviejų gan artimų žvaigždžių. Tau Ceti ir Epsilon Eridani. Niekas nesitikėjo teigiamų rezultatų, stebint tik dvi tokias artimas žvaigždes (12 šviesos metų), ir tas projektas jokių rezultatų neatnešė. Panašius bandymus pradėjo ir Rusijoje, bet kol kas be pasekmių.

Ieškant pažangių civilizacijų "kituose pasauliuose", negalima tikėtis greitų rezultatų. Antra vertus, tas darbas turi būti tęsiamas ne vien tik dėl to, kad pasisiekimas tiek daug reikštų žemės žmogaus galvosenoj, bet ir dėl to, kad tas darbas sujungia labai įvairias mokslinio tyrimo šakas — būtent, žvaigždžių, planetų ir gyvybės pra-

dų studijas, pažangių civilizacijų išsivystymo teorijas, susisiekimo mokslus ir pagaliau žemei taip svarbų klausimą, kaip gali ilgiau išsilaikyti mūsų technologinė civilizacija. Gal būtų, kada nors artimoje ateityje ir atsiras atsakymas tam nuostabiai mįslingam klausimui — ar mes esame vieni?

BIBLIOGRAFIJA

Šio straipsnio medžiaga surinkta iš šių šaltinių:

C. Sagan, LIFE, Encyclopedia Britannica, 1970.

I. S. Shklovsky and C. Sagan, Intelligent Life in the Universe, Holden — Day, 1966.

S. Glasstone, The Book of Mars, NASA SR-17a.

Nat. Aeronautics and

W. Sullivan, We Are Not Alone, 1964.

DR. ARVYDAS KLIORĖ, šio straipsnio autorius, gimė 1935 m. Kaune. Vidurinį mokslą baigė Čikagoje. Elektros inžineriją Illinois universitete baigė 1956 m. Magistro laipsnį įsigijo Michigan universitete (Ann Arbor), o doktoratą — Michigano valstybiniame universitete (East Lansing). Nuo 1962 m. dirba kaip tyrinėjimų specialistas Jet Propulsion Laboratory (Calif. Inst. of Technology) Pasadenoje. Vadovavo Marso atmosferos matavimo eksperimentui Mariner IV erdvės tyrimo projekte. Šis pasisekęs eksperimentas suteikė naujų ir tikslų žinių apie Marso atmosferos ir ionosferos dydį bei sudėtį. Vadovavo radijo bangų užtemdymo eksperimentui su erdvėlaiviu Mariner V 1967 m. Šis eksperimentas išmatavo Veneros atmosferą ir suteikė daug naujų žinių apie jos sudėtį. A. Klierė priklauso American Association for the Advancement of Science ir tyrinėjimo draugijai Sigma Xi. Mokydamasis ir studijuodamas buvo veiklus skautas. Priklauso skautų korporacijai "Vytis", kurioje ėjo įvairias pareigas.

FEODORAS DOSTOJEVSKIS

J. VENCKUS, S. J.

Šiomet sueina lygiai 90 metų nuo Dostojevskio mirties. Daugelis nelaukia 100 metų sukakties, bet jau dabar pradėjo rašyti apie tą, galima sakyti, didžiausią pasaulio rašytoją - romanistą. K. Močulskij, geriausias Dostojevskio gyvenimo bei raštų žinovas, pasakė: "Jo kūryba atsiskleidžia, kaip viena didžiulė išpažintis". Iki 17 m. Dostojevskis buvo labai pamaldžios, švelnios ir šventos moters globoje, su kuria lankydavo cerkves ir dalyvaudavo iškilmingose pamaldose, kas jam labai patikdavo. Kai mirė motina, jis pasiliko tik su savo žiauriu tėvu, kurį užmušė jo paties baudžiauninkai. Tas jautrus jaunuolis, pamatęs kraujuose paskendusį savo tėvą, taip susijaudino, kad jam prasidėjo epilepsijos priepuoliai, kurie tęsėsi visą jo gyvenimą.

Susipažinęs su Petruševskiu, nė pats nenujausdamas, būdamas dvarininko sūnus, patenka į revoliucionierių sąjūdį. Pasakęs stiprią kalbą už baudžiauninkų išlaisvinimą prieš juodašimčius, dvarininkus, engėjus ir patį carą, savo draugo klastingai išduodamas policijai. 1849 m. buvo areštuotas ir nuteistas mirti. Jau buvo atvestas į mirties vietą, bet paskutinę minutę atbėgo caro pasiuntinys ir pranešė, kad mirties bausmė pakeista 10 metų kalėjimu Sibire. Sibire jis išbuvo 10 metų: 5 metus kalėjime ir 5 ištėrime. Savo pergyvenimus aprašė knygoje "Užrašai iš mirusiojo namų", kur sako, kad "joks ženklas, jokie pančiai jam

neleidžia pamiršti, kad jis yra žmogus". Vieną kartą, pamatęs išmestą kalinio lavoną už durų, taip ištare: "Juk ir jis turėjo motiną".

1857 m. vedė Mariją Isajevą. Moterystė nevuvo laiminga. 1862 m. pirmą kartą Dostojevskis išvyksta į Vakarų Europą, bet labai nusivilia, nes ji atrodo jam kaip koks kapi-nynas su gražiais paminklais. Nors buvo vedęs ir palikęs žmoną Rusijoje, Paryžiuje jis įsimyli labai gražią mergatę Oną Suslovą, kuri tik tyčiojosi iš jo. Jis ją praminė "pragaro moterimi". Tikrai keista, kad kartais ir tokie žymūs bei talentingi žmonės neapsisaugoja nuo "pragaro moterų" ir patenka į jų pinkles. Sugrįžęs į Rusiją, palaidoja mirusią džiavo savo žmoną ir brolių Mykolą, palikusi jam 35.000 rublių skolos. Kadangi niekas tos skolos nenori mokėti, tai apsiima ją sumokėti Dostojevskis. Bet iš kur jis sumokės? Skolininkai grasina kalėjimu. Iš vargo ir nusiminimo tas vargšas rašytojas pradeda gerti ir lošti. Jis visiškai suardė savo gyvenimą. Tai aprašo jis pats savo veikale "Lošėjas" (Igrok). Antrą kartą išvyksta į Europą su 175 rubliais, norėdamas pabėgti nuo skolininkų. Tai buvo lyg ištrėmimas. Jis ilgisi Rusijos ir ištaria šiuos reikšmingus žodžius: "Esama tiesiog kažkokio cheminio junginio tarp žmogaus ir gimtosios žemės". Tuos 175 rublius Wiesbadene pralošia, pasilieka kaip elgeta be skatiko svetimame krašte. Jis žino, kad blogai daro, o vis dėlto daro. Dimitrijus Karamazovas, jo paties veikalo veikėjas, pasako, kad "Dievas su velniu kovoja žmogaus širdyje". Dostojevskis išreiškia ne tik savo, bet visos žmonijos padėtį, kad žmogaus širdyje kovoja Dievas su velniu. Žmogus gali kartais būti velniškai blogas, o kartais dieviškai geras.

Pagaliau baronas Vrangelis atsiunčia pinigų, ir Dostojevskis grįžta į Rusiją. Paryžiuje jis buvo sutikęs "pragarišką moterį", su kuria išdykavo, palikęs savo tikrąją žmoną Rusijoje. Dėl jos jis kentėjo širdies skausmus ir sąžinės graužimą. Bet kita moteris, jo sekretorė Onutė Gregorjevna Snitkina buvo tikras dangaus angelas. Dosto-

jevskiui buvo labai lengva kurti. Jam nereikėjo savo raštų braukyti ar taisyti, jis tik diktavo savo sekretorei. Jis ją vedė 1867 m. Iš skolose paskendusio ir girtuoklio Dostojevskio ji padarė visiškai padorų žmogų. Su ja tuoj po vestuvių išvyko į užsienį. Dabar abu laimingi važinėjo po Vakarų Europos garsiausias vietas: Paryžių, Ženevą, Milaną, Florenciją, Pragą ir kt. Jis pailsėjo, atsigavo ir vėl pradėjo ilgėtis Rusijos. Savo laiške draugui jis taip rašė: "Man reikia Rusijos mano darbui ir mano būčiai. Aš esu kaip žuvis be vandens".

Būdamas pamaldžios motinos globoje iki 17 m. amžiaus, jis buvo labai pamaldus, bet paskui pasidarė anarchistas, komunistas. Sibiro kalėjime neturėjo kitų knygų skaityti, o tik Naująjį Testamentą. Jis ilgai mąstė apie žmogaus nuodėmę, jos pasekmes, kančią, atgailą ir Kristaus atpirkimą. Tos meditacijos jį labai pakeitė. Jis pasidarė ištikinęs monarchistas, rusų tautos mylėtojas, tikras slavofilas, bet nebuvo rusų muziko garbintojas ir jo nekanonizavo, kaip kiti slavofilai, kurie iš ruso muziko padarė "šventąjį kankinį". Dostojevskis galvojo, kad iš nuodėmės per atgailą ir kančią, Kristaus atpirkimo jėgai veikiant, einame prie šventumo. VI. Solovjovas prie Dostojevskio kapo pasakė: "Dostojevskis ieškojo visapasaulinės brolybės Kristuje — tai yra centrinė jo idėja". Dostojevskis pripažino Stačiatikių Bažnyčios misiją, bet buvo šaltai nusiteikęs Katalikų Bažnyčios atžvilgiu. Jo nuomone, ji įkūnijo "Didįjį Inkvizitorį". Jis nebuvo Vakarų Europos kultūros gerbėjas, nes joje matė šaltą materializmą.

Dostojevskis išgyveno 60 metų. Jis yra gražus darbo ir laiko branginimo pavyzdys. Jis labai daug skaitė. Mokėjo daug kalbų. Ką tikėjo, to karštai siekė. Jaunas būdamas, tikėjo, kad socializmas išgelbės pasaulį ir prislėgtą žmogų, bet paskui visko laukė iš šviesios Kristaus asmenybės. Jo duktė savo atsiminimuose ir K. Močulskij tvirtina, kad Dostojevskio protėviai yra kilę iš etnografinės Lietuvos, vėliau iškeliavę į Ukrainą. Tad gal ir mūsų tauta turėjo įtakos išsivystyti jo talentui.

ŽVILGSNIS Į MENĄ

V. EL GRECO,
ARBA SIELOS METAFIZIKA MENE

FELIKSAS JUCEVIČIUS

Kad meno interpretacijoje negalime apsieiti be metafizikos, tai jau neseniai sakiau. Šį kartą noriu teigti, kad metafizikai, kaip filosofijai apskritai, yra reikalingas menas. Kadangi tai, ką mintis suvokia, žodžiai kartais nepajėgia išreikšti. Tai padaro dažnai daug geriau skaičiai, garsai ar teptuko brūkšniai. Kad teptuku galima išreikšti daug gilesnę mintį, negu žodžiais, tai liudija renesanso laikotarpis. Renesansas kalba apie daug dalykų, bet ypač apie kultūrinį atgimimą. Šios epochos ideologai buvo platonistai, bet ne jie pagilino filosofinę mintį, o meno atstovai, kaip Michelangelo, Leonardo da Vinci, Dürer, Titiano, Tintoretto ir El Greco. Be šių meno genijų renesanso filosofinė perspektyva būtų likusi lėkšta ir labai ribota. Neretai didieji menininkai yra ir geri filosofai. Vienas El Greco bendralaikis, Francisco Pacheco, giria jį kaip "didį filosofą", kuris rašęs daug ir gerai apie meną. Tik gaila, kad joks raštas mūsų nepasiekė. Tačiau kartu džiugu, kad jo gilia filosofinė mintį skelbia jo kūriniai. Iš tikrųjų, El Greco filosofuoja gyvais vaizdais ir filosofuoja įtikinančiai, tiesiai bei nuoširdžiai.

Nuo pat pradžios El Greco susidūrė su labai svarbia filosofine problema: pasišvęsti matomajam grožiui, ar ieškoti nematomojo grožio? Kaip jis išsprendė šią problemą savo privačiame gyvenime, mes neturime jokių tikslų davinių, kad galėtume duoti atsakymą. Bet viena yra aišku, kad savo kūryboje jis išsprendė šią problemą dialektiškai. Jis apsisprendė už nematomąjį grožį matomajame grožyje. Jis neabejojo, kad kūno grožis yra Dievo kūrinys. Jis buvo taip pat tikras, kad tai yra

kartu žmogiškosios menkystės liudininkas. Jis slepia savyje sugedimą ir mirtį. Niekas kitas žemėje, o tik siela nešioja savyje ateities pažadą, ir jei kas reiškia tikrai šiame gyvenime, tai reiškia tik ji ir niekas kitas.

Tačiau vien tik filosofiniai principai neišaiškina El Greco kūrybos. Norint suprasti elgrekiškąjį pasaulį, reikia žinoti daug daugiau. Visų pirma reikia žinoti, kad jis gimė Kretos saloje. Jo gimtinė su galingųjų rytų civilizacijų tradicijomis paliko gilius pėdsakus kaip jo kraujuje, taip ir jo pasąmonėje. Paskui reikia žinoti, kad jis buvo Titiano mokiniš, nors jo kūriniai turi daugiau panašumo su Tintoretto, o ne su jo mokytojo darbais. Pagaliau, ir tai už vis svarbiau, mes turime žinoti, kad Toledo tapo jo tėvyne ir vienintele tikra meile. Mes beveik nieko nežinome apie El Greco draugus nei mylimąsias, bet žinome iš jo paveikslų, kaip labai jis mylėjo "patria elegida".

2

Miestai turi savo žmones, savo istoriją, savo pasaulį ir savo sielą. Taip pat Toledo. "O akmenuotoji masė, Ispanijos garbė ir jos miestų šviesa", — taip šį miestą nusako Cervantes. Ir Lope de Vega: "Toledo, garsus miestas, Ispanijos karūna ir šlovė". Europa turi daug įdomių miestų, ne vienas užburia pakeleivį, bet Toledo skiriasi iš visų. Nesakyčiau, kad Toledo yra visa Ispanija, bet tikrai tai, kas yra ispaniškiausio Ispanijoje. Meno pasaulyje Toledo ir El Greco yra beveik sinonimai. Maurice Barres nebijo sakyti, kad El Greco — tai Toledo paslaptis. Iš tikrųjų, kas lankėsi Toledė, tas žino, kad jis ir šiandien turi savo žavesį, nes turi savo paslaptį.

Bet mus domina El Greco laikai. Kur glūdėjo ano Toledo paslaptis? Sutaikiname labiausiai į akį krintančių kontrastų. Iš vienos pusės miesto ekonominė gerovė, kurią užtikrino šilko ir plieno išdirbinių industrija, universiteto sukeltas kultūrinis įkarštis, *fiestas* linksmybės Zocodover aikštėje, didingi renesanso pastatai, katedra, turtingos bažnyčios ir tamsūs vienuolynai... Iš kitos pusės masės vargšų tarp Galicijos, Asturijos ir morų emigrantų, negailestinga inkvizicijos veikla, begalės akmeninių lūšnų, saulės išdegintos kalvos... Visa tai apsupta Tagus upės lėta srove. Tais laikais Toledo nebebuvo sostinė, bet vis dėlto svarbus agonizuojančios ispanų imperijos centras ir tikrai viena iš ispaniškosios katalikybės tvirtovių.

Toledo su savo kontrastais veikė El Greco giliai ir įkvepiančiai. Tai rodo jo kūryba. Kas lankėsi Niujorko "Metropolitan Museum of Art", tas negalėjo nepastebėti "Toledo", vieno iš El Greco šedevrų ir garsiausių peizažų dailės istorijoje. Iš pirmo žvilgsnio šis paveikslas nesiskiria nuo kitų miesto paveikslų. Tie patys kasdieniški elementai užtinkami beveik kiekviename šios rūšies peisaže: dangus, kalvos, mūrai, bažnyčių bokštai, medžiai, pievos, keliai, atkrantės. Bet kai įsižiūri giliau, tai greta daiktiškojo elemento, sudarančio būdingą El Greco meninės išraiškos ypatybę, išvysti dramatinį vaizdą, kuris dailėje paprastai perduodamas žmogiškomis figūromis, o ne peizažu. Tai ir padaro šio miesto paveikslą savaip nepakartotiną, niekad anksčiau nematytą.

"Toledo vaizdas ir planas" yra El Greco muziejuje Toledė. Šis kūrinys yra savos rūšies geografinis dokumentas. Tačiau ir šičia pajaučiame dailininko sugebėjimą įkvėpti gyvybės negyviems daiktams. Viršutinę paveikslą dalį dominuoja miesto panorama su Alcazar tvirtove, katedra ir bažnyčių bokštai. Danguje Madona, angelų apsupta, laiko arnotą, kuris, kaip legenda sako, buvo padovanotas šventajam Ildefonsui. Apatinėje paveikslą dalyje viename kampe yra klasikinė figūra, simbolizuojan-

ti Tagus upę. Šalia plano, virš debesies, yra Tavera ligoninė. Gal niekas geriau nenusakė šio paveikslą nuotaikos kaip Somerset Maugham vienas herojų: "Dailininkas nutapė tiksliai tai, ką jis matė, bet dvasinėmis akimis. Šiame balkšvai pilkame mieste buvo kažkas nežemiško. Tai buvo sielos miestas, matytas blankioje šviesoje, kuri buvo nei nakties, nei dienos šviesa. Jis stovėjo ant žalios kalvos, bet žaluma ne šio pasaulio, ir apsuptas masyviomis sienomis ir bastijonais, kuriuos galima pulti ne žmogaus pastatytomis mašinomis ar ginklais, o malda ir pasninku, atsidūsėjimais ir apsimarinimais. Tai buvo Dievo tvirtovė. Tie pilki namai, pastatyti iš mūrininkams nepažįstamų akmenų, turi kažką gąsdinančio, ir negalėjai žinoti, kokie žmonės galėtų juose gyventi. Galėjai vaikščioti gatvėmis ir nustepti, nerasdamas jose žmonių, bet ne tuščias, nes jautei kažką nematomo ir vis dėlto aiškiai vidiniai pajaučiama. Tai buvo mistinis miestas, kuriame vaizduotė sušlubuoja kaip žengiantysis iš šviesos į tamsą. Siena klajoja nuoga šen ir ten, žinodama nežinomąjį ir turėdama keistą absoliuto išgyvenimą, intymų, nors neišreiškiamą.¹⁶

Tačiau šis paveikslas yra ypatingas dar tuo, kad jo kampe El Greco padarė septyniolikos eilučių įrašą, kur jis išdėsto savo estetinius tikslus: "Reikėjo piešti Don Juan Taveros ligoninę detalės forma, nes ji ne tikrai užstoja Visagros vartus, bet dar jos kupolą iškyla virš miesto. Todėl pavaizduodamas tai detale ir pakeisdamas vietą, norėjau labiau parodyti jos fasadą, negu kitus šonus. Jos vietą mieste galima matyti plane. O kalbant apie Madoną, nešančią arnotą šv. Ildefonsui, turiu pasakyti, kad, norėdamas išgauti dekoratyvinį efektą ir dideles figūras, nusprendžiau dangiškus kūnus piešti kaip liepsnas, kurios, esančios toli ir būdamos labai mažos, atrodo didelės".¹⁷

Kaip matome, El Greco jautė reikalą kūnus išdėstyti paveiksle logiška tvarka. Struktūrinis logiškumas reiškia reališkumą, kuris El Greco kūryboje išsisako nelauktais

ir įdomiais pavidalais. Antra vertus, norėdamas praturtinti ir pagilinti išpūdį, jis duoda dangiškoms būtybėms savitas proporcijas. Tuo remdamiesi, kai kurie kritikai, kaip Sanchez Canton, išaiškina religinių figūrų pailgumą. Iš tikrųjų, liepsnos principas išaiškina geriau elgreikiškųjų figūrų "mistiškumą", negu astigmatizmas, paranodiniai polinkiai ar kiti panašūs dalykai.

3

Meno kritikai suteikia El Greco įvairius titulus ir jo kūrybai užlipina prieštaraujančias etiketes: El Greco išraiškus realistas, El Greco giliausias mistikas, El Greco paskutinis bizantinietis, El Greco pirmutinis baroko dailininkas, El Greco paskutinis manieristas, El Greco ispaniškiausias iš ispanų. Kad visus šiuos elementus galime užtikti El Greco kūryboje, tai niekas, manau, neužginčija. Tačiau nuostabu tai, kad, nežiūrint elementų įvairumo, jo paveikslai iškyla prieš mūsų akis su visu tikrovės reiškinių vientisumu ir individualiu apibrėžtinumu. Taip yra todėl, kad dailininkas parengia ir suderina įvairius elementus tokiu būdu, kad jie susilieja į meninio vaizdo pilnybę.

El Greco kūryboje realizmas išsiskiria savo rūšies nuogumu, kuris turi daugiau panašumo su nieko nebojančiu plikumu, taip ryškiu viduramžių mene, negu su renesanso idealizuotu nuogumu. Net savo vizijų fantastiniam pasauliui jis duoda realistinį atspalvį, ir tai jį kaip tik padaro artimu Zurbaran, Velasquez ir Murillo. Jo personažai atrodo ramūs ir paprasti, bet jų gestai, jų pailgi kūnai, jų žvilgsniai, jų rankos dvelkia kažkokia paslaptimi. Štai kodėl jie atrodo lyg ne šio pasaulio būtybės, nors ir žinome, kad jie yra šios žemės vaikai. Tai kaip tik ir padaro El Greco kūrybą savotiškai "mistine". Plokščia erdvė bei reljefų klastotos šviesos yra tikriausiai bizantinio palikimo liekanos. Taip pat spalvos primena mums ikonų pasaulį. Ne mažiau ryški manierizmo įtaka jo kūrybai, ypač tai matyti jo ankstyvuosiuose darbuose. Nekalbant jau apie "Piemenėlių pagarbinimą"

ir "Pieta", Bassano ir Tintoretto poveikį jaučiame "Marijos dangun ėmime" ir "Šventoje Trejybėje". Ne vienas kritikas iškelia El Greco "barokiškumą", daugiau ar mažiau ryškų jo paskutiniuose darbuose, žinoma, jei baroką laikysime bandymu "užbaigti kartą visam laikui su tikrove", išsprendžiant jos prieštaraavimus. Egon Fiedler laiko El Greco, kartu su Loyola ir Don Kichotu, ispaniškojo baroko stipriausia išraiška. El Greco "espanolismo" yra per akivaizdus, kad galėtume tuo suabejoti. Maurice Barrès sako, kad tai yra El Greco, kuris mums leidžia suprasti Cervantes ir šv. Teresės bendrą laiką. Jis apibūdina El Greco "ispaniškumą" tokiu būdu: "Tas savotiškas darnos ir disonanso mišinys, tas šaltas ir šviesus intensyvumas tarnauja tam tikro morališkumo išreiškimui. Ką reiškia pagaliau šiam keistam konvertitui vaizdas ir pagoniškumas, taip brangūs puikieji Venecijai. Toledė nekreipia dėmesio į grožį dėl grožio, kaip Italijoje. Dabar jo tapyba išreiškia staigias alternatyvas, pagaunančias ir truputį barbariškas, tos ispaniškos sielos, puikiai nusakytos Sancho prozaikumu ir Don Kichoto fantastiškumu. Bet fantazija dominuoja".¹⁸

Tikrai nežinau, ar visi vienodai supranta El Greco ispaniškumą. Aišku tik, kad jis yra labai skolingas Ispanijai, ir kad mes negalime tobulai suprasti jo kūrybos, jei nebūsime matę Ispanijos peizažo, miestų ir žmonių. Manau, kad tai galioja ir mūsų Čiurlioniui. Raktas į čiurlioniškąją kūrybą yra lietuviškasis pasaulis. Net jo kosminės vizijos alsuoja lietuvišku lyriškumu.

4

Iš tikrųjų, El Greco surado savo genijų, kai atvyko į Toledo, tiksliau sakant, kai ėmėsi piešti "Šv. Mauricijaus nukankinimą" karaliui Pilypui II tarp 1580 ir 1584 metų, šiuo metu esantį El Escorial. Šio paveikslo mintis yra paprasta, bet giliai krikščioniška: mirtingosios akys gali matyti tai, ką nuolatos mato tikėjimo akys. Paveikslo priekyje matome Romos legijono karius, diskutuojančius, ar pasirinkti mirtį, ar atsi-

žadėti tikėjimo. Fone, beveik be erdvinio perėjimo, vaizduojama kita scena, kur tie patys kariai stebi kankinamuosius draugus. Danguje matyti angelai su vainikais rankose. Šis paveikslas pasižymi didžiu sugebėjimu suderinti dvasinį gilumą su pajaučiamu tikroviškumu. Stebuklo įtikimumą išreiškia personažų visiškai natūrali laikysena, spalvos, esančios arčiau tikrovės, negu El Greco bendralaikų, ir ritminis figūrų išdėstymas.

Sugebėjimas derinti dvasinį pradą su medžiaginiu, fantaziją su tikrove gavo subtiliausią išraišką "Grafo Orgaz laidotuvėse". Tai monumentalinis kūrinys ir El Greco šedevras, kurį drąsiai galime priskirti prie didžiausių vakarų civilizacijos dailės kūrinių. Jis tebėra savo pirmykštėje vietoje, Santo Tome bažnyčioje, Toledė. Pats El Greco vadino šį paveikslą "savo didingiausiu kūriniu".

Paveikslas susideda iš dviejų dalių: apatinėje vaizduojamos Orgaz laidotuvės, o viršutinėje — jo priėmimas danguje. Priekyje šv. Steponas ir šv. Augustinas, prabangiausiais liturginiais drabužiais, lenkiasi paimti į savo rankas mirusiojo Orgaz kūną, apengtą flamandiškais šarvais. Už jų stati ir susiglaudę stovi Toledo kilmingieji, kunigai ir vienuoliai. Beveik visi juodais drabužiais. Tačiau negalima sakyti, kad jie būtų labai nustebinti vykstančiu stebuklu, bet tai anaipol nesipriešina laidotuvių iškilmingai nuotakai, kuri lengvai pagauna ir žiūrovą.

Viršutinę dalį užima dangus, kur matome Kristų, Dievo Motiną, šv. Joną Krikštytoją, šventųjų ir palaimintųjų būrius, angelą, nešančią Orgaz sielą. Danguos scena yra tikras laidotuvių kontrastas žemėje. Tuoju krinta į akis žemiškųjų figūrų realistinės formos. Danguje vyrauja vizija, fantazija ir neišsakomybė. Šios dalies pagrindiniai forminiai elementai yra aštriai bėgančios linijos, įžambūs kraštai, spyruoklinės kreivės. Kai kurie ankstyvesnieji kritikai nerado nieko meniško viršutinėje dalyje. Danguos atrodė jiems savos rūšies debesų chaosas, kuriame atsispindi dailininko smegenyse

esanti netvarka. Atrodo, kad ši nuomonė turėjo nemažą pasisekimą, nes anksčiau El Prado muziejuje buvusi net "Laidotuvių" replika, bet be dangaus scenos. Tačiau keičiasi laikai, kreičiasi ir meno kritikų nuomonės. Kas anksčiau atrodė "pamišimo simptomu", tai šiandien laikoma El Greco geniališkumu.

Iš tikrųjų, dangaus scena nėra kažkoks linijų, spalvų ir figūrų chaosas, o "anapus" samprata tapybinėje versijoje. El Greco tikslas buvo išreikšti teptuku dvasinio pasaulio metafiziką, kuri esminiai siejasi su apačioje stovinčių tolediečių žemiškąja tikrove. "Anapus" reiškia ne kažką už horizontų, bet kažką psalptingo giliai žmogaus viduje.

Vėlyvesnėje El Greco tapyboje dvasinis arba mistinis pradas vyrauja. Šventųjų figūros pasidaro iš tikrųjų lyg liepsnos, kompozicines schemas sudaro kontrastai, paveikslų plokštumos pripildomos trikampinėmis, eliptinėmis ir koncentrinėmis figūromis. Šiam laikotarpiui priklauso "Prisikėlimas". Šio paveikslo siužetas taikliai rezumuoja visą El Greco kūrybą ir pagrindinę krikščionybės mintį: prisikėlimas yra svarus įrodymas, kad dvasia viršija medžiagą. Žiūrėdamas į kylantį Kristų su pergalės vėliava rankoje, nenoromis prisimeni Plotiną, skelbiantį sielos išsilaisvinimo iš kūno reikalingumą. Tačiau prisikėlimas skelbia daug daugiau, negu tai — jis skelbia ne tik sielos išsilaisvinimą, bet ir kūno išsilaisvinimą, t. y. jis skelbia ne tik sielos, bet ir kūno transcendenciją. Nepaneigiamas skirtumas tarp krikščionybės ir "mistiškiausios" pagonybės. Ne mažiau įspūdingos yra "Sekminės". Šičia geometrinis principas dominuoja visą paveikslo struktūrą: ir liepsnos liežuviai, ir rankos, ir kūnai, ir fono plokštuma yra trikampinės formos. Abu minėti paveikslai matomi El Prado muziejuje.

¹⁶ W. Somerset Maugham, *Of Human Bondage*, A Vintage Book, p.p. 542/3.

¹⁷ Maurice Barrès, *Greco ou le secret de Toledo*, Paris, 1912, p.p. 132/3.

¹⁸ ten pat, p.p. 137/38.

EGLĖ JUODVALKYTĖ

IŠ CIKLO "RAUDA"

prieš šimtmečius lankoj
saulės nukamuota
sunkių darbu nuvarginta
pailsus
prie kelio parimus
stovėjau

kai tu atjojai baltu vieškeliu
ištroškęs
balta liepsna apsisiautęs
akyse aukso grandinę laikydamas

nespėjo broliai apginti manęs
(nesišaukiau jų)

o tu
išbučiavęs manąsias akis
ir užvaldęs apsalusius sąnarius
nujojai dulkėtu keliu
išdidus
nepaliečiamas

aš laukiau tavęs
aš ir šiandien verkiu
palinkus prie vyno taurės
sugniaužus nuplautas kasas
raudodama
šimtmečių vargą kartodama
laukdama kol atjosi vėju
balta liepsna apsisiautęs
akyse aukso grandinę sudaužęs

IŠ CIKLO "RAUDA"

palydėjai mane
stabtelėk
aš pasiūlysiu vyno
(tu atsisakysi — mandagiai
bet nenoriai)

mes gersiva
prisiekdami...
siekdami...
skęsdami karšto vyno taurėse

bučiuosiva vienas kitą
švelniai ir draugiškai
akimirkai pasiliksiva vienu du
ir nutolę
per amžius niūniuosiva liūdnas melodijas

IŠ CIKLO "MIRTIS"

surinko stuobrius sausus
suguldė
apdengė tošim ir traškančiom šakom
apipylė sudžiūvusiais lapais
ir nubraukę rasotas kaktas
nuleido aplipusias žemėn rankas
ir laukė:

bet kas laužą padegs?
kas drįs amžina ugnimi
palytėti be vilties akis
ir bejėgiai iškreiptas lūpas?
kas nubrauks ugnimi
paskutinę išsprūdusią ašarą?
kas balsinga rauda palydės
pirmą kylanti dūmą?

atleidimo nėra

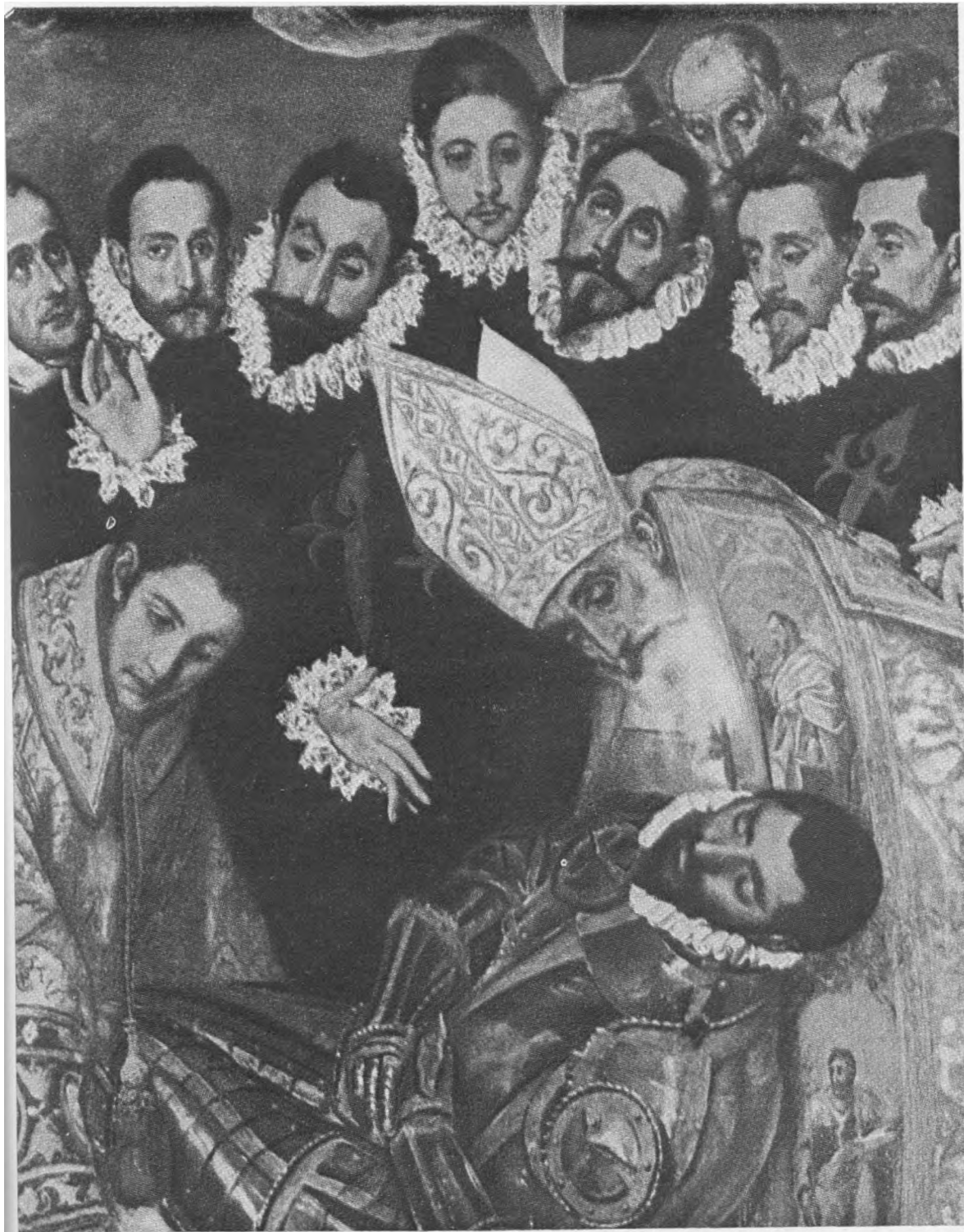
jei nelemta žaibui iškelti ugnies
lietus nuskalaus žemėtas rankas
ir vis tiek žemei grąžins —
ne ugnis, tai vanduo

El Greco

Grafo De Orgaz laidotuvės (1586)

El Greco

Grafo De Orgaz laidotuvès (detalé)

LIETUVIS ŽURNALISTAS

VYTAUTAS KASNIŪNAS

Mūsų visuomeninio bei kultūrinio gyvenimo veikloje, o taip pat dažnai ir įvairiuose susibūrimuose prisimenamas lietuvis žurnalistas, kalbama apie jo parašytus straipsnius ar redaguojamą laikraštį. Vieniems jis geras, kitiems blogas. Vieni jį giria, kiti peikia. Jei įmanytų, vieni jį prikaltų prie kryžiaus ir išnuomotų butą pragare pas Liucipierių, o kitiems — jis vainikuotas plunksnos karalius.

Bet žurnalistui ar redaktoriui visi tie, kurie apie jį kalba, yra pagal Volterą "tabula rasa", nes jie yra visuomenės išskirtiniai, rinktiniai žmonės, kurie spaudą skaito ir ją domisi. Tuose namuose, kur spauda nesilanko arba atėjusi svečio teisėmis susiranda tik kampe sau vietos, aišku, tas, kuris ją prirašo, iš čia nesusilaukia jokio atgarsio. Tokia tuštuma, žinoma, negali turėti savo nuomonės, nes jie ir be skaitymo patenkina pilvo alkį, kam ir skiria gražias savo gyvenimo dienas.

Tas mūsų aktyvas, kuris teisia ir gina žurnalistus bei redaktorius, atseit domisi mūsų spauda, dažnai kelia klausimą, pastatydamas po asmens pavardę klausuką, ar jį iš viso galima vadinti žurnalistu ir koks iš jo žurnalistas. Vieni nori žurnalistais vadinti tik tuos, kurie iš to darbo pragyvena, kiti prideda dar buvusius Lietuvoje profesionalus, lyg tuo paneigdami Lietuvių žurnalistų sąjungos veiklą bei gyvavimą, su kuo rišasi ir naujų narių įstojimas bei prieauglis.

Jei yra žurnalistų sąjunga, tai yra ir žurnalistai. Jie profesionalais, išskyrus redaktorius, negali būti tik dėl to, kad mūsų laikraščiai yra nepajėgūs mokėti honorarų. O tie, kurie bodisi žurnalisto vardo, tai į sąjungą ir nestoja. Yra juk ir redaktorių, kurie nėra žurnalistų sąjungos nariai.

Visos mūsų spaudos pagrindinis ramstis yra spaudos bendradarbiai, kurių vieni yra nuolatiniai, su kuriais redaktoriai artimai

bendrauja, priimdami pasiūlytą laikraščiu ar žurnalui medžiagą ar paprašydami parašyti, nurodydami temą. Kiti yra pripuolami bendradarbiai, kurie viena ar kita proga parašo, o tretie būtų tie spaudos bendradarbiai, kurie rašo savo profesijos klausimais, pavyzdžiui, gydytojais, inžinieriais, teisininkais, menininkais, ekonomistais, mokytojais ir t. t. Visi jie yra Kūrėjo apdovanoti gabumais rašyti spaudai, turi didelį pamėgimą bei prisirišimą prie šio darbo ir mėgsta daug skaityti bei studijuoti. Be visų tų savumų, anot vieno rašytojo pasakymo, į žurnalistą galima žiūrėti tik kaip į kalvį, kuris, ir galvą namuose palikęs, gali išmokti geležį kalti.

Žurnalisto darbas visados turėdavo daug pašauktųjų, bet maža išrinktųjų. Kas gi iš mūsų nebandė jaunystėje kurti poezijos ir imtis žurnalisto darbo? Ne tik mokyklų ir jaunimo laikraščiai susilaukdavo labai daug bendradarbių, bet taip pat ir visa spauda. Ne veltui taip labai yra pagarsėjęs redakcijos krepšys, žirkklės ir raudonas rašalas.

Lietuvoje vienas dienraščio redaktorius buvo pasižymėjęs savo išradingumu, kaip taikingai atsisveikinti su norinčiu rašyti, bet neturinčiu reikiamų gabumų. Jis tokiam pasiūlydavo nueiti į kapines ir parašyti reportažą apie kapinių judėjimą. Tai būdavo lyg mirties pabučiavimas, atsisveikinant su žurnalisto profesija. Iš tokių išėjusiųjų niekas nebesugrįždavo į redakciją. Niekas nepatyrė, ar jie buvo nuėję į kapines ir ar bandė parašyti prašytą reportažą.

Tur būt, visais laikais ir visuose kraštuose buvo žurnalistų ir labai mažai raštingų arba beveik beraščių. Bet jie visi turėjo didelių gabumų surasti spaudai tinkamą naujieną ir ją žodžiais perduoti redaktoriams. Jie turėjo prisirišimą ir meilę šiam darbui, bet trūko valios ir pasišventimo skaitymui, studijoms, pasitobulinimui. Lie-

tuvoje buvo pagarsėjęs vienas žydų tautybės reporteris, kuris ne tik savo spaudai, bet ir lietuvių laikraščiams sugebėdavo pateikti karštų sensacingų naujienų. Kartą Konrado kavinėje jis, besiklausydamas mūsų žurnalistų diskusijų rašybos reformos reikalu, išskubėjo į savo redakciją ir, trenkęs kumščiu į stalą, pareikalavo suvienodinti žydų kalbos rašybą ir galutinai nutarti, ar rašytina Budapeštas, ar Bukareštas.

Lietuvoje mes neturėjome specialios žurnalistams ruošti mokyklos. Kas rinkosi žurnalistiką savo karjerai, be pasirinktos pagrindinės mokslo šakos daug laiko turėjo skirti ir kitoms studijoms, lankydamas atskirus kursus kituose fakultetuose arba klausydamas ciklo paskaitų. Pavyzdžiui, reporteris, norėdamas rašyti apie kultūrinį gyvenimą, dailę, muziką, teatrą, turi daug skaityti ir studijuoti tas meno šakas. Kitaip jis bus tik paprastas žinių užrašytojas, stenografas, pasitenkinęs tik gautąja informacija, bet negalėdamas būti kūrybiniu žurnalistu.

Spaudos bendradarbis turi parodyti daug meilės ir pasiaukojimo savo darbui, viską apvainikuodamas dideliu pareigumu ir daug ko išsižadėdamas. Rašydamas straipsnį, turi surinkti daug medžiagos, lankyti archyvuose ir bibliotekose. Norėdamas paruošti kokio nors įvykio reportažą, turi skubėti ir dažnu atveju išsižadėti malonaus svečiavimosi ir net miego valandų. Italų mėgiamajam posakiui "dolce far niente" (saldu nieko neveikti) nėra vietos jo gyvenimo dienų sukuriuose. Kartais nukenčia ir jo šeima, nesulaukdama talkininko. Jo kieme vietoje gėlių želia usnys, o ne dažytos namo sienos laukia ir vis nesulaukia dažytojo. Nukenčia ir šeimos biudžetas, nes ir išlaidų su šiuo darbu daugiau susidaro.

Bet jeigu sakoma, kad meilė yra laimė ir kančia, tai, mylėdamas žurnalistini darbą, jis ir meilės vaisiais yra gyvas, laimingas, geros nuotaikos, savo plunksna prisidėdamas prie gražesnio, turtingesnio gyvenimo kūrimo kitiems, savo artimui, broliui ir sesei lietuviams. Jis, siekdamas užsibrėž-

to tikslo, nugalė visus kliūtis, džiaugiasi laimėjimais, verkia dėl nepasisekimų. Jis ramia sąžine gali parašyti šventam Petriui paskutinį savo gyvenimo troškimą: "Nieko kito taip nemylėjau, kaip popierių ir plunksną, laisvę ir laisvą žodį, artimą žmogų, žmoniją, Lietuvą ir man laisvę suteikiančius kraštus. Norėjau išvaduoti einančią į pragarą ir pats turėjau pragaro keliais keliauti. Mačiau einančius tiesos pažinimo keliu ir pyniau grožio vainikus. Nesirengiu regėti Dangaus karalystės, bet nemanau, kad ir pragarui esu reikalingas. Tad palik, šventasis Petrai, mane sėdėti prie savo durų, kad galėčiau ir toliau matyti vienus, keliančius į dangų, kitus į pragarą, kad galėčiau rašyti apie gerį ir blogį. Danguje man būtų per linksma, o pragare per liūdna. Tik čia, prie tavo durų sėdėdamas, būsiu tas pats, kas buvau žemėje, ir susitiksiu visus tuos, kuriems skyriau savo raštus".

Kitą kartą pakalbėsime apie spaudos techniką ir pažangą, apie informaciją amerikiečių spaudoje bei kitų kalbų laikraščiuose. Užsiminsime apie jaunuosius žurnalistus ir apie ateities spaudos planuojamus užsimojimus.

OBUOLIAI NUKRITO TOLOKAI NUO OBELS

(Palyginant vyresniąją ir jaunesniąją lietuvių išeivių kartą)

KĘSTUTIS TRIMAKAS, S. J.

Sakoma, kad "obuolys netoli krenta nuo obels" ir kad "kokie tėvai, tokie ir vaikai". Ar tikrai?... O kaip su "generacijų plyšiu"? Čia, rodos, jaunimas tiek imasi skirtis nuo tėvų, kad net nebegali susikalbėti nei vieni kitų suprasti. Tokių ir panašių minčių ir patirčių skatinamas, ryžausi moksliniu būdu patikrinti, kuo mūsų jaunimas skiriasi nuo vyresniosios kartos ir kuo yra panašus.

ANKETĄ UŽPILDŽIUSIEJI

Visad liksiu dėkingas anketą užpildžiusiems — tiek studentams, tiek jų tėvams. Telioka jiems dėkinga ir visuomenė. Be bendradarbiavimo juk negalim nė kaip reikiant pasižiūrėti į save, kokie mes esam. Vieni turi parodyti veidrodį, kiti turi į jį pasižiūrėti ir užfiksuoti savo atvaizdą.

Šios studijos dalyviai yra lietuviai studentai, lanką JAV kolegijas ir universitetus, ir jų tėvai, imigravę į JAV po antrojo pasaulinio karo. 51 anketa buvo užpildyta studentų ateitininkų vasaros stovykloje. Kitos 29 anketos buvo pasiųstos paštu arba asmeniškai įteiktos įvairioms organizacijoms priklausantiems ar nepriklausantiems studentams. Iš jų 21 buvo užpildyta ir grąžinta paštu. Iš 80 anketų, tėvams pasiųstų paštu ar įteiktų asmeniškai, 54 buvo užpil-

dytos ir grąžintos. Iš jų 2 anketos buvo netinkamai užpildytos. Galutinai 52 tėvų ir 72 studentų anketos buvo panaudotos apskaičiavimams.

Studentai. Jų amžius svyravo nuo 17 iki 24 m.; vidurkis 19.6 m. Anketą užpildė 37 studentai ir 35 studentės. 41 gimęs JAV, o 31 kituose kraštuose: 21 Vokietijoje, 4 Kanadoje, 2 Austrijoje ir po 1 Anglijoje, Argentinoje, Lenkijoje ir Šveicarijoje. Visi užaugę ir dabar studijuoją JAV. 30 gyvena Čikagoje, 8 Clevelande, 7 Ciceroje, Ill., 4 Detroite, 4 Wisconsin, 3 Bostone, 3 likusioje Illinois, 3 Niujorke, 2 Philadelphijoje, 2 New Jersey ir po 1 Los Angeles, Rochester, N. Y., Atlanta, Ga., Washington, D. C., Ohio ir Worcester, Mass. Visi, išskyrus 5, pažymėjo JAV kaip savo pilietybę. Du nurodė Lietuvos pilietybę, vienas Kanados, vienas Anglijos ir vienas Lenkijos.

Tėvai. Į anketą atsakė 27 tėvai ir 25 motinos. Jų amžius — nuo 40 iki 70 metų; vidurkis — 52.6 m. Visi, išskyrus 7, yra gimę Lietuvoje: 5 gimė Rusijoje, 1 Italijoje ir 1 nepažymėjo. Visi, išskyrus 6, yra tapę JAV piliečiais. 4 pasiliko Lietuvos piliečiais ir 2 priėmė Kanados pilietybę. 27 gyvena Čikagoje, 6 Clevelande, 6 Ciceroje, Ill., 2 Los Angeles, 2 Niujorke ir po 1 Detroite, Rochester,

N. Y., Atlanta, Ga., Bostone, Worcester, Mass., Philadelphia, Pa., Washington, D. C., ir New Jersey (be to, vienas nepažymėjo). Anketos užpildymo metu jų tarpe buvo 16 profesionalų (30.8%), 3 administratoriai (5.8%), 9 valdininkai (17.3%), 7 specialistai-darbininkai (13.3%), 4 pusiau specialistai-darbininkai (7.7%), 12 namų šeimininkų (23.1%) ir 1 pensininkas (1.9%). Iš jų Lietuvoje buvo 19 profesionalų (36.5%), 2 administratoriai (3.83%), 7 valdininkai (13.5%), 1 specialistas-darbininkas (1.9%), 2 namų šeimininkės (3.85%), 9 universiteto studentai (17.3%) ir 11 gimnazistų (21.2%; be to, vienas nepažymėjo).

UŽDARUMAS - ATVIRUMAS ĮSITIKINIMUOSE

Jau eilę metų man knieti uždarumo-atvimumo klausimas (žr. pvz. mano straipsnį "Atviroji dvasia ir krikščionybė" "Laiškuose Lietuviams", 1963, 1 nr., 2 psl.). Šiuo protiniu nusistatymu priimami, atmetami ar persijojami įsitikinimai.

Šioj anketoj pasinaudojau psichologo Rokeach dogmatizmo sąvoka ir jo sudaryta skale tai savybei apskaičiuoti. Pagal Rokeach, dogmatiškumas, "(a) palyginant uždara teigiančių ir neigiančių įsitikinimų sistemą apie tikrovę, (b) organizuotą aplink centrinių tikėjimų setą apie absoliutų autoritetą, kurie (c) pateikia rėmus netolerantiškumui ir sąlyginei kitų tolerancijai". Kuo didesnis uždarumas, tuo didesnė izoliacija tarp savų įsitikinimų (nes tiki, vis daugiau remdamasis autoritetu, ne įžvalga), tuo menkesnis pažinimas skirtumų, esančių tarp idėjų ir tikėjimų, ypač tų, kuriems jis nepritaria (pvz. viskas yra vienodai juoda, su kuo jis nesutinka), tuo labiau autoritetas laikomas absoliučiu, tuo labiau žmonės priimami ar atmetami pagal tai, kaip jie sutinka ar nesutinka su tuo autoritetu, tuo labiau pasaulis ir situacijos juntamos kaip grėsmingos ir tuo siauresnė yra žvilgsnio apimtis į laiką. Įvairiais tyrinėjimais buvo rasta, kad dogmatiškesni, protiniai uždaresni asmenys yra konservatyvesni, priešingi pakeitimams, nelankstūs, besivaržą.

daugiau besijaudiną ir pasiduodą daugumos įtakai.

Šiame apklausinėjime buvo naudojama Dogmatizmo skalė su 40 teiginių, su kuriais atsakantysis gali visiškai, gerokai ar šiek tiek sutikti ar nesutikti. Didžiausias uždarumas parodomas 280 taškų, didžiausias atvirumas – 40.

Anketą užpildžiusių lietuvių išeivių tėvų dogmatizmo vidurkis buvo 177.75, o jų vaikų-studentų 148.21. Taigi skirtumas didelis ir reikšmingas. Viena svarbiausių to skirtumo priežasčių, be abejo, yra amžiaus skirtumas. Prisideda ir tėvų imigracinė būklė ir ypač studentų lankymas amerikiečių kolegijose.

Tai iš dalies parodo, kodėl tėvai ir jų vaikai - studentai turi skirtingas pažiūras į daugelį dalykų, kodėl jų įsitikinimai kito, kodėl vyresnioji karta laikosi "principų" daugiau negu jaunesnioji, kodėl jaunesnieji lankstesni ir gal net kodėl jie mažiau užsiangažuoja: kai nėra ko be kompromiso tvirtai laikytis, tai gal nėra dėl ko pasišvesti. Be abejo, tai parodo ir vyresniųjų konservatyvumo polinkį, ir jaunesniųjų lankstesnį nusistatymą priimti naujoves.

Reikšminga buvo ir tai, kad motinos buvo gerokai dogmatiškesnės už tėvus. Motinų vidurkis buvo 188.04, o tėvų – 168.22. Studentės nuo studentų reikšmingai nesiskyrė. Jų vidurkis buvo netgi truputį mažesnis negu studentų (145.89, palyginant su 150.41). Tai iliustruoja, kad didžiausias generacijų plyšys gali būti tarp motinų ir jų dukrų.

ATSTUMAS NUO KITŲ

Ar įsileisti kitataučius į savo tarpą, į savo draugų būrelį? Ar leisti dukrai draugauti su amerikiečiu? O kas bus jei ims ir užsino-rės už jo tekėti? Amerikiečiai man giminių?

Tokie ir panašūs klausimai savo tikrove ima vis dažniau belstis į mūsų duris. Lietuviybės išlaikymas, rodos, taip artimai rišosi su grynomybe, lietuviškomis šeimomis. Ką apie kitataučius ir net kitarasius galvoja vyresnioji lietuvių išeivių karta, ir ką – jaunesnioji?

Nusistatymą kitataučių ir kitarasių atžvilgiu pamatuoti buvo naudojama Etninio Nuotolio skalė. Etninis nuotolis — tai tarpas, kurį pasirenka asmuo tarp savęs ir kitos tautybės ar rasės žmonių. Anketą užpildantis asmuo nurodo, kaip arti prie savęs jis prisileistų kitų tautybių ar rasių žmones — artimon giminystėn, kaimynystėn, darbovietėn, pilietybėn, tik lankytojais savo krašte ar net iš viso neįsileistų į savo kraštą. Šioj studijoj buvo atsiklausama dėl lietuvių, amerikiečių, anglų, italų, japonų, lenkų, negrų, rusų, vokiečių ir žydų.

Tėvai pasirodė žymiai labiau atsiriboję nuo kitų tautybių ir rasių, negu jų vaikai-studentai. Jų pusė, bendrai paėmus, prisileistų kitų tautybių žmones būti bičiuliais, o kita pusė — tik kaimynais. Studentų gi trečdalis yra linkęs kitų tautybių ir rasių žmones priimti į artimą giminystę, o du trečdaliai — bent į bičiulystę. Neigiamas nusistatymas ypač tėvų tarpe jaučiamas prieš negrus ir žydus, šiek tiek ir prieš lenkus.

JAUSMAI AMERIKOS VIDAUS KRAŠTO POLITIKOS ATŽVILGIU

O kaip vyresnieji ir jaunesnieji jaučiasi Amerikos viešojo gyvenimo atžvilgiu? Žinoma, sritis čia labai plati. Šioj anketoj apsiribota tik viena jos dalim — vidaus krašto politika. Politinio Svetimumo skale mėginta sužinoti, kaip svetima dar jiems buvo ši sritis.

Amerikos vidaus politikos atžvilgiu tėvai jautė ir didelį nepasitenkinimą, ir didelį bejėgiškumą ką nors padaryti. Studentai gi nejautė tokio didelio bejėgiškumo, bet buvo beveik tiek pat nepatenkinti Amerikos vidaus krašto politika kaip ir jų tėvai. Skaičiuojant procentais, 59.6% tėvų jaučia nepajėgumą, o net 78.8% — nepasitenkinimą. Tuo tarpu 36.1% studentų jaučia nepajėgumą ir 54.7% — nepasitenkinimą.

Tėvai jaučiasi tik šiek tiek daugiau nepatenkinti, negu nepajėgūs. Studentai gi jaučiasi kur kas daugiau nepatenkinti, negu nepajėgūs. Galimas dalykas, kad šis skirtumas yra dėl to, kad 1) lietuviai stu-

dentai yra persiėmę dideliu nepasitenkinimu dabartine Amerikos vidaus krašto politika iš amerikiečių universitetų ir 2) vis dėl to auklėjimu ir pritapimu prie Amerikos gyvenimo jie jau jaučiasi pajėgūs dalyvauti Amerikos politiniam gyvenime. Tuo tarpu jų imigrantams tėvams Amerikos politinis gyvenimas tebelieka svetima žemė.

Įdomu pastebėti tai, kad motinos kur kas labiau jautėsi svetimos politikos atžvilgiu, negu tėvai. Tai išaiškinama tuo, kad jų rūpestis ir dėmesys krypta daugiau į namus, negu į viešąjį gyvenimą. Panašūs polinkiai yra pastebimi ir amerikiečių moterų tarpe, tik jie nėra tokie ryškūs, kaip lietuvių motinų.

PRESTIŽO - STATUSO IEŠKOJIMAS

Daugelis amerikiečių ieško prestižo ir statuso. Apie tai liudija patirtis ir visa eilė knygų, kaip pvz. Vance Packard "The Status Seekers", "The Pyramid Climbers" ir kt. Kyla klausimas, ar lietuviai išeiviai ima užsikrėsti šia dvasia ir ar tuo atžvilgiu yra koks skirtumas tarp jaunesniosios ir vyresniosios kartos.

Šioj anketoj buvo pasinaudota Statuso Rūpesčio skale. Atsakymai į ją parodė, kad tėvai labiau rūpinasi statusu, negu jų vaikai-studentai. Tai savaime suprantama. Tėvai, besirūpindami šeimos medžiaginiais reikalais, labiau patiria materialinės gėrovės ir prestižo reikalą. Studentų gi interesai dar kur kitur. Vėliau gal jie tėvus pralenks, o šiuo metu dar nėra labai užsikrėtę prestižo medžiojimo dvasia.

LIETUVA AR AMERIKA

Už jūrių-marių liko Lietuva, tėvynė. Vaikščiojame Amerikos žeme, kuri mus maitina ir iš kurios visokių gėrybių semiamės. Kas dabar labiau išeivių vertinama — Lietuva ar Amerika?

Anketos užpildytojai buvo paprašyti atsakyti, ar jie labiau vertina Lietuvą, ar Ameriką, ar abu kraštu lygiai. Du trečdaliai tėvų (34; t. y. 66.4%) pasisakė labiau vertiną Lietuvą negu Ameriką, o likusieji (18, t. y. 33.6%) vertino abu kraštus vieno-

dai. Nė vienas nepasisakė vertinąs Ameriką labiau už Lietuvą. Tuo tarpu pusė studentų (36; t. y. 50%) abu kraštus vertino lygiai, trečdalis (25, t. y. 34.7% vertino Lietuvą labiau, o likusieji (11, t. y. 15.3%) vertino labiau Ameriką.

AR GRĮŠ Į LIETUVĄ

Taip pat buvo paklausta, ar grįš į Lietuvą, jei ji taps nepriklausoma. Iš tėvų tik maždaug vienas iš 10 (6, t. y. 11.54%) pasisakė liksią Amerikoje, nors Lietuva taptų laisva. Likusieji dalinos į dvi lygias dalis (po 23, t. y. po 44.23%): vieni buvo pasiryžę grįžti į Lietuvą, o kiti šiuo metu neapsisprendę. Iš studentų daugiau kaip pusė (40, t. y. 55.6% nėra apsisprendę; ketvirtadalis (18, t. y. 25%) grįžtų Lietuvon, o likusieji (14, t. y. 19.4%) liktų Amerikoje.

Palyginti nemažas skaičius studentų, labiau vertinančių Lietuvą ir apsisprendusių grįžti Lietuvon, yra gal kiek nesitikitais. Didelė dalimi tai išaiškinama tuo, kad didelis procentas (70.1%) anketą užpildžiusių studentų ne tik priklausė lietuvių studentų organizacijai, bet ir dalyvavo vasaros stovykloje. Palyginus nestovyklavusius su stovyklavusiais anketos užpildytojais, buvo rasta, kad, nors šiaip kitais atžvilgiais jie nesiskyrė, tačiau stovyklavusieji buvo kur kas patriotiškesni. Jų patriotiškumas atsispindėjo jų didesniu Lietuvos vertinimu ir apsisprendimu grįžti Lietuvon.

KARTŲ PASITAIKANČIOS SAVYBĖS

Analizuojant davinius, buvo pastebėta, kad kai kurios savybės dažniau pasitaiko pas tuos pačius asmenis.

Tėvai. Rasta, kad dogmatiškesni tėvai labiau rūpinasi prestižu, laikosi didesnio atstumo nuo kitų tautų ir rasių žmonių, jaučiasi labiau nepatenkinti krašto politika ir nepajėgūs politikoj. Didesnis Lietuvos vertinimas ir apsisprendimas jį grįžti nesisiderino su tėvų dogmatiškumu. Tai lyg rodo, kad tėvai nebuvo patriotai vien iš konservatyvumo ar tradicijos. Nuo kitų tautybių ir rasių žmonių nutolę tėvai taip pat labiau rūpinosi statusu ir buvo labiau nepa-

tenkinti politika. Politiškai labiau vertinę Lietuvą buvo labiau apsisprendę į ją grįžti.

Studentai. Dogmatiškesni studentai buvo labiau linkę rūpintis statusu ir labiau jausti savo nepajėgumą politikoj. Politika nepatenkinti jautėsi daugiau nepajėgūs joje ir vertino Lietuvą daugiau negu JAV. Lietuvą labiau vertinantieji buvo daugiau pasiryžę į ją grįžti. Gi politika nepatenkinti studentai mažiau rūpinosi savo prestižu.

GYVENIMO VERTYBĖS

Prie anketos buvo prijungtas užklausias apie svarbiausias gyvenimo vertybes ir būdo bruožus. Iš pateiktų 18 tikslų-vertybių kiekvienas užpildytojas atrinko penkias savo gyvenime svarbiausias ir tris mažiausiai svarbias.

Tėvams svarbiausios vertybės buvo: 1) išganymas, 2) šeimos saugumas, 3) laisvė, 4) išmintis ir 5) taika pasauly. Studentams svarbiausia gyvenime yra: 1) išmintis, 2) taika pasauly, 3) vidinė harmonija, 4) laisvė ir 5) išganymas. Mažiausiai svarbios vertybės tėvams ir studentams sutapo: 16) patogus gyvenimas, 17) malonumas ir 18) pripažinimas kitų tarpe.

Tėvai ir studentai labiausiai skyrėsi, rinkdamiesi šeimos saugumą. Tėvams jis buvo antrojoje vietoje, studentams – vienuoliktoje. Be to, išganymas tėvams buvo pirmojoje vietoje, studentams – penktoje. Subrendusi meilė tėvams – dešimtoje, studentams – šeštoje. Studentams išmintis – pati svarbiausia, o tėvams ketvirta svarbumu. Taiskingo pasaulio studentai siekia kaip antrosios svarbumu vertybės, o tėvai – penktosios. Vidinė harmonija studentams rūpi trečiojoje vietoje, o tėvams – šeštoje.

BŪDO BRUOŽAI

Iš pateiktų 18 būdo bruožų anketos užpildytojai atrinko penkis jiems svarbiausius ir tris mažiausiai svarbius.

Kaip svarbiausius tėvai rinko: 1) sąžiningumą, 2) išmintingumą, 3) atsakingumą, 4) mylėjimą ir 5) drąsą. Studentai gi rinko: 1) sąžiningumą, 2) mylėjimą, 3) plačias pažiūras, 4) išmintingumą ir 5) atlidumą. Mažiausiai svarbios savybės suta-

GERAI IŠBALANSUOTA “SEPTINTOJI PRADALGĖ”

TITAS ALGA

Vien literatūrai skirto periodinio leidinio, apimančio visus žanrus, o taipgi visų kartų, visų krypčių, visų pasaulėžiūrų ir ideologijų rašytojus egzilėje, ilgą laiką neturėjome. Šito teigimo nesugriautų nė faktas, kad

kiekvienas rašytojas veik kiekvieną literatūriniai vertingą kūrinį, tur būt, galėjo jeigu ne viename, tai kitame leidinyje atspausdinti. Betgi stogo, po kuriuo galėtų lygiomis teisėmis glaustis visi, vis dėlto ne-

po: 16) paklusnumas, 17) mandagumas ir 18) švarumas.

Abi grupės rinkos sąžiningumą kaip visų svarbiausią būdo bruožą. Mylėjimas, plačios pažiūros, išmintingumas, drąsa ir pagelbingumas abiejų kartų buvo išskaičiuojami septynių svarbiųjų savybių tarpe. Tėvai ir studentai labiausiai skyrėsi, pasirinkdami atsakingumą (tėvai trečiojoje vietoje, studentai 7-8 vietoje) ir atlaidumą (studentai penktoje, o tėvai devintoje).

TĖVŲ IR STUDENTŲ ATVAIZDAS

Anketa yra veidrodys, kuriame, nors netobulai, bet vis dėlto atsispindi ją užpildžiusių atvaizdas. Šioje anketoje atsispindi gerokai skirtingi tėvų ir jų studijuojančių vaikų paveikslai. Protiniu atvirumu-uždarumu tėvai pasirodė gerokai dogmatiškesni, studentai ne tiek dogmatiški. Tėvai stiproškai tolinasi nuo kitataučių ir kitarasių; studentai, nors atsargiai, juos priima artimesniam bendravimui. Tėvai ir studentai sutaria, nepasitenkindami Amerikos vidaus politika;

tačiau studentai jaučiasi pajėgūs kaip nors tą politiką paveikti, o tėvai jaučiasi bejėgiai. Tėvai labiau ieško prestižo-statuso, negu jų studijuojantieji vaikai. Du trečdaliai tėvų ir vienas trečdalis studentų Lietuvą vertina labiau už Ameriką. Pusė studentų ir trečdalis tėvų vertina abu kraštus vienodai. Jei Lietuva taptų laisva, devyni iš 20 tėvų ir kas ketvirtas studentas dar grįžtų Lietuvon. Kas dešimtas tėvas ir kas penktas studentas liktų Amerikoje, nors Lietuva taptų nepriklausoma. Studentai sakosi savo gyvenime labiausiai siekią išminties, taikos pasaulyje ir vidinės harmonijos, o tėvai — išganyto, šeimos saugumo ir laisvės. Tėvai labiausiai vertina sąžiningumą, išmintingumą ir atsakingumą, o studentai — sąžiningumą, mylėjimą ir plačią pažiūrą.

Išvada aiški: tarp daugelio skirtumų sublyksteliai tie kurie panašumai. Aplamai imant, Amerikoje studijuojantis lietuvių jaunimas gerokai skiriasi nuo savo tėvų, tiek pagrindiniu protiniu nusistatymu, tiek pažiūromis, tiek vertybėmis.

buvo. Tają spragą prieš keletą metų ryžosi "užlopyti londoniškė *Nidos* leidykla, išleidama literatūrinį metrašti.

"Pirmoji Pradalgė" pasirodė 1964 metais, be skambių šūkių, be uždegančių įvadų, be svaiginančių įsipareigojimų, sakytum, beveik nedrąsiai. Iš netolimos praeities žinant neilgą šitokių leidinių amžių, ir sutikta ji buvo gana skeptiškai, nededant nei per daug vilčių, nei lūkesčių. Bet po Pirmosios pasirodė Antroji, ir Trečioji, ir... šiais metais jau vartome "Septintąją Pradalgę". Septyni stambūs tomai, trys tūkstančiai puslapių, keliasdešimt senesnių, jaunesnių, o kartais ir visai dar negirdėtų vardų jau duoda pagrindo ir džiaugsmo, ir viltims arba bent rimtesniam pokalbiui.

Palyginus su kitomis, "Septintoji Pradalgė" kokybiškai gal nebūtų stipriausia, betgi įvairumu ar geru išbalansavimu pralenktų beveik visas kitas. Joje atstovaujami, galima sakyti, veik visi literatūriniai žanrai ir visos egzilės rašytojų kartos. Bene margiausiai atstovaujama poezija, kuriai skirtus maždaug aštuoniasdešimt puslapių užpildo net vienuolika poetų. Šalia stipriai mūsiškėje literatūroje įsipilietinusių (J. Aisčio, K. Bradūno, G. Tulauskaitės, L. Andriekaus) čia rasime didžiąją dalimi šio metraščio puslapiuose poezijoje išaugusį Albiną Baranauską, o taipgi ir vien periodikoje besireiškiančius nuo pirmą kartą "Pradalgėse" pasirodančios Teresės Pautieniūtės (g. 1945) ar žemininkų įtakoje augančio C. V. Obcarsko (g. 1929) iki surrealistiniais bruožais mūsų poeziją praturtinti bandančio Pr. D. Girdžiaus (g. 1903).

Šiame tome, tur būt, įdomiausia "šviežiena" poezijos mėgėjui bus Aldona Gustas, vokiškai išleidusi jau pustuzinį rinkinių ir kritikų pralankiai įvertinta, mūsiškės "nužemintųjų" kartos poetė, su skaitytoju supažindinama turiningu R. E. Maziliausko straipsniu ("Panas lietuviškose samanose") ir stamboku pluoštu paties pristatytojo versotos poezijos. Šioje Atlanto pusėje mažai kam girdėtas ir Zentos Tenisonaitės - Hellemans (g. 1925) vardas. Jos eilėraštis "Disonansas" gana charakteringai išsako dauge-

lio mūsų jaunųjų poetų padėtį, nuotaikas ar įsipareigojimus:

Visos mano mintys sujauktos,
supainiotos, sumazgytos
į suveltą mazgą,
ir veltui aš bandau išnarplioti,
atrišti tą mazgą,
bet tie siūlai lipnūs,
tarytum klijai,
prilimpa prie pirštų,
surišdami rankas.

Todėl
aš turiu kalbėti,
aš turiu ką nors pasakyti
bet kam
ir bet kada.
Aš negaliu tylėti,
tyloje man baisu,
baisu tų nieko nesakančių šešėlių,
baisu tos tylinčios tuštumos. (162)

"Pradalgėse" naujas ir Jurgis Janavičius (g. 1926), berods Australijoje gyvenantis poetas, kurio mįslingumu ir žodžio taurumu pasižyminčios kūrybos dažniau galėjai užtikti "Metmenyse". Šalia trejeto miniatiūrinių gabaliukų jis čia duoda ir rombo pavidalo eilėraštį — šaradą, parašytą beskyrybiniais didžiųjų ir mažųjų raidžių sluoksniais, kuriuos iš dešinės į kairę ar iš kairės į dešinę skaitydamas, gali iššifruoti poeto prisipažinimą maždaug šitokio turinio: "kad nežūt turėjau susirast dvasinę tėviškę..." Ar daug skaitytojų tokio šifravimo imsis, ar daug jų, "šaradą" sėkmingai išsprendę, už darbą dvasiniu poezijos turiniu jausis pakankamai atlyginti — kitas klausimas. Ne kiekvieną gi skaitytoją patenkinsi klasiškiausiomis formomis, griežčiausiais ritmais sukaustyta, originaliais rimais ir muzikaliais sąskambiais aidinčia poezija, su aiškiu ar miglotu turiniu, gilia ar seklią mintimi... Antra vertus, dažnas konservatyvesnių pažiūrų skaitytojas apie šiandieninę modernio sukirpimo poeziją turi apriorinę nuomonę, pagal kurią būtų vis tiek beprasmiška skverbtis intymiuosna poetų vidaus pasauliuosna, kuriuos jie nuo skaitytojo sąmoningai slepia ar saugo, apriboję mistiš-

kiausių abstrakčių reizginių tvoromis. O kad ir ritminga, mandriais rimais "frizuo-ta" kūryba gali būti ne tik naivi ar tuščia, bet ir įkyriai nuobodi, akivaizdžiai parodo daugiausia vietos knygoje užimanti J. Gliaudos sueiliuota dviejų paveikslų komedija "Kaukių balius", kurioje ne tik poezija, bet ir komiškumui užuosti reikėtų arba labai primityvios, arba labai atbukusios uoslės skaitytojo...

Ilgesnį metražą atstovaujantiems "Septintosios Pradalgės" prozininkams būdingas posūkis tautos praeitin: Vytautas Alantas čia vėl duoda "ištrauką iš Lietuvos XIII amžiaus kronikos "Šventaragis" (vien "Pradalgėse" atspausdintos bene penkios šio veikalo ištraukos jau sudarytų gana storą knygą, bet galo vis dar nematyti), ankstyvesnės imigracijos rašytojas Kazys S. Karpis (g. 1895) — banaliai naivoko patriotinio turinio primityviai suregztą apyskaitę "Du broliai", gi Kazys Almenas — pounijinius laikus vaizduojantį gabalą "Trys giltinės pirštai" iš savo "Veiverių kronikų", kurių ištraukas taipgi teko užtikti "Aiduose", "Metmenyse" ir "Drauge". Kad jaunas K. Almenas (g. 1935) ne tik lakia vaizduote, intriguojančiu turiniu, bet taipgi forma ir stiliumi yra toli pralenkęs savo vyresnius kolegas, skaitytojas, manau, netruks įsitikinti. V. Alantas, atrodo, tebeskrajoja mūsiškio istorinio romano pradininko Vinco Pietario orbitoje, savąja auditorija įsivaizduodamas tautinio atgimimo epochos moksleivius, kai K. Almenas aiškiai prabyla į literatūriniai išprususį šių dienų skaitytojų, kuriam suvilioti nebepakanka kilniaspalvės romantikos blizgučiais išmargintų "gyvųjų paveikslų".

"Pradalgių" puslapiuose subrendusio Eduardo Cinzo novelė "Iškyla į kalnus" yra kiek silpnesnė už visą trejetą pirmykščių, kiek skubotais posūkiiais fabuloje vietomis padvelkianti dirbtinumu, tačiau mūsųose nauja tematika, apgalvota kompozicija, sąžiningu intrigos vystymu, kruopščiai išdirbtomis detalėmis ji dar kartą įrodo šio reto tipiška egzilinio beletristo talentą ir rimtą požiūrį į rašytojo pašaukimą. Aloy-

zo Barono noveletė "Žanetos meilė" kelia atkištinio, prabėgomis apmesto, "duoklinio" darbilio įspūdį. K. Barėno ištrauka iš matomai spaudai paruoštos knygos "Dvidešimt viena Veronika" leidžia spėti apie šio, paskutiniu metu kūryboje itin aktyvaus, rašytojo naują tematinį posūkį.

Šiame tome gana turtingai atstovaujama ir literatūrinė kritika. Be jau minėto R. Maziliausko straipsnio, R. Šilbajoris meta įdomų "Žvlgisnį į naująją mūsų lyriką", vėlyviausias jos apraiškas gimtajame krašte, lygindamas su čionykštėmis ir rasdamas intriguojančių paralelių ar priešingybių. Dr. J. Grinius palankiai vertina okupuotos Lietuvos rašytojo Just. Marcinkevičiaus dramą "Mindaugas", nors ir rasdamas joje nukrypimų nuo istorinės tiesos. G. J. Vebrienė, bandydama plačiau nušviesti Oskaro Milašiaus asmenybę, atskleidžia ir keletą įdomių jo kūrybos savybių. Ne vien kūrybą, bet ir žmogų taipgi liečia nuoširdus ir šiltas V. Kazoko straipsnis "Valandėlė su Pulgiu Andriušiu", kuriame požiūris į jo kūrybą atmiešiamas straipsnio autoriaus prisiminimais ir kitų vertintojų atsiliepimais apie šį tiek gyvenimu, tiek kūryba spalvingą rašytoją.

Kiek blankokas Pr. Naujokaičio "Žvilgsnis į dvejų metų mūsų grožinę literatūrą", kuriame jis bando aprėpti visas 1968-1969 metais išėivijoje išleistas knygas. Bijodamas bet kurį rašytoją įžeisti ar užgauti, vertintojas - apžvalgininkas, atrodo, iš viso vengia pasakyti ką nors daugiau, negu knygos turinio apibūdinimas ar jo atpasakojimas savais žodžiais, tuo pačiu tiek savo aptariamąsias knygas, tiek ir jų autorius visiškai suniveliuodamas. Jo pozicija betgi diametraliai keičiasi, palietus mūsiškę kritiką. Straipsnio gale jis apkaltina visą mūsų egzilės kultūrinę spaudą (Aidus, Metmenis, Draugo kultūrinį priedą) ir joje bendradarbiaujančius literatūros vertintojus, kad jie drįsta taikyti griežtesnius standartus, ją laipsniuoti vertės atžvilgiu ir daryti atranką. Pripažįstant teisę Pr. Naujokaičiui turėti nuomonę, pagal kurią reiklesnė kritika yra literatūrai žalinga, būtų logiška tos tei-

sės nepaneigti ir tiems, kurie galvoja atvirkščiai, kad daug žalingesnis yra beatrankinis vertinimas, nerandęs jokio esminio skirtumo tarp rimtesnės kūrybos ir pretenzingos rašliavos, tarp ažuolo ir karklynėlio, tiek krūmuose, tiek medžiuose tematant vieną ir tą patį mišką...

Kaip trafaretiškai tai beskambėtų, būtų nesąžininga baigiant nepasidžiaugti *Nidos* leidyklos, o ypač jos redaktoriaus Kazimiero Barėno sugebėjimu šį tikrai sunkų darbą kantriai ir sąžiningai tęsti. Darbo prasingumą, manau, įrodytų ir pripažinimas, kad iki šiol išvartose "Pradalgėse" apytiksliai atspindi mūsų literatūrinio judėjimo ar kūrybinio pajėgumo veidas. Vienas kitas ryškesnis bruožas jį gal papildytų ar patikslintų, tačiau bent kontūrai yra pakankamai ryškūs, įgalinantys lengvą atpažinimą. Neabejoju, kad visiems būtų maloniau tą veidą matyti kiek šventadieniškesnį, gražesnį, švariau nupraustą, padailintą, bet, jeigu jis toks nėra, — ne veidrodžio kaltė...

IEŠKAU TAVO VEIDO

(Pirmoji kun. Alfonso Grauslio knyga)

BRUNO MARKAITIS, S. J.

Knygos vardas man duoda proga pateikti keletą minčių ir apie autorių, ir apie knygą. Vardas labai charakteringas tiek Žmogui, tiek jo raštams.

Pirmiausia apie žmogų. Apie knygos autorių. Lietuviškajai visuomenei jis gerai pažįstamas savo pamokslais, rekolekcijomis, straipsniais. Jau nuo seniai matyti jo asmenyje ieškojimas. Ir ieškojimas to, kas gyvenime ir žmoguje yra geriausio, gražiausio, kilniausio. Dar nuo Lietuvos laikų jo interesai nuolat dauginosi, plėtėjo, gilėjo. Jis nuo seno buvo inteligentas geriausia žodžio prasme. Jau Kaime jam buvo labai įdomus teatras, opera, koncertai, parodos, paskaitos. Jo kuklūs ištekliai greitai išsibaigavo,

perkant knygas, užsisakant žurnalus. Kadangi autorius laisvai skaito septyniomis kalbomis, tai jam knygos pasaulis buvo didesnis ir atviresnis, bet taip pat brangesnis pinigine prasme.

Po karo kun. Grauslį matome Vokietijoje, Italijoje, Argentinoje ir Amerikoje. Be to, skaitlingos kelionės su rekolekcijomis ir misijomis po JAV ir Kanadą. Bet kur jis būtų bebuvęs, jis ieškojo. Kai daugelis tremtinių (ir pasauliečių, ir kunigų) pirmoje eilėje rūpinosi patogesniu įsikūrimu ir stipriau garantuota ateitimi, autorius liko ištikimas savo pasirinktai linijai, pasaulėžiūrai, interesams, kurie savo pačia prigimtimi duoda daug progų stebėti žmogų egzistencialiniuose gyvenimo momentuose. Kai ne vienas tremtinys skundėsi Amerikos nekultūringumu, kun. Grauslys buvo dažnas svečias muziejuose, koncertų salėse, knygynuose. Jis greit sužinodavo, kur rodomas naujausias ir geriausias filmas. Jį dažnai rasdavai vartantį naujausią ir vertingiausią knygą. Jo kuklios pajamos skubiai palikdavo jo kišenę, grįždamos knygos, žurnalo, plokštelės pavidale.

Kalbant apie autoriaus interesus, tenka prasingiau sustoti ties jo meile kūrybinei teologijai, literatūrai bei poezijai ir muzikai. Jis yra vienas iš tų retesnių žmonių, kurio pirmas klausimas po pasisveikinimo būna, ar jau skaitei vėliausią Hans Kueng'o knygą, ar matei paskutinį Bergman'o filmą, ar girdėjai naujausią Penderecki kūrinį. Jis vienas iš tų retesnių kunigų, kuris yra nuodugniai išstudijavęs Vatikano II dokumentus, daug apie juos rašęs ir paskaitose kalbėjęs. Jam rūpi liturginiai klausimai, bažnytinės reformos, aktualijų problemų sprendimas.

O dabar apie knygą. Ieškantis Dievo veido ir rašo apie tą ieškojimą. Jį gvildena, aptaria septyniais plačiais skyriais: 1. Gyvenimo būdas apsprendžia tikėjimą; 2. Kančia Dievo Veido šviesoje; 3. Nėra man gera be Tavęs; 4. Grožis — kelias į Dievą; 5. Grožio šaltiniai; 6. Gera širdis — Dievažmogio širdies atspindys; 7. Širdis krikščioniškos meilės tarnyboje.

Kas skaitytojui pirmiausia kris į akį — tai nepaprastas autoriaus apsiskaitymas, išsamus grožinės literatūros pažinimas. Reikia pastebėti, kad autorius neskiria knygos nuo rašytojo, kūrėjo nuo kūrinio. Mat, jis čia regi, ir su pagrindu, žmogų ieškančią Dievo ir tą ieškojimą išsakančią per savo kūrybą.

Autorius skiria didelį dėmesį ne tik religinei, bet ir poetinei tiesai, kuri ne vieno mintytojo laikoma giliausia tiesa. Nuolat remdamas savo pažiūrą, savo įsitikinimą gausiomis ir autoritetingomis citatomis, kun. Grauslys skaitytoją ne tik įtikins, bet ir praplės jo akiratį, aiškiai parodydamas, kad ieškojimas yra ir gyvenimo prasmė, ir jo tikslas. Bet čia siūlomas ieškojimas veda pozityviais, statybiniais keliais, kurie žmogų, jau nekalbant apie antgamtinį elementą, gali gerokai praturtinti, sukilninti, apšlifuoti.

Gal kai kurie profesionalai menininkai ne visur sutiks su specifiniais autoriaus kuriai nors meno šakai taikomais komentarais ir išvadomis. Autorius, nepretenduodamas nei į meno filosofus, nei kritikus, atrodo, duoda daugiau savo asmeninio patyrimo sintezę, kuri yra pakankamai įtikinanti, nes daug kur remiasi garsiais vardais ir svariomis nuomonėmis.

Ko šių eilučių rašytojas pasigenda knygoje — tai stipresnio akcento žmogaus darbui ir jo nenuilstančioms pastangoms. Be abejo, čia iškiltų skirtingos pasaulėžiūros ir konkretesnio prie problemos priėjimo klausimas. Bet toks kelias būtų artimesnis mūsų laikams ir jis būtų siūlytinas antrajai kun. Grauslio knygai. Tai sakome su pagrindu, nes pirmoji "Ieškau Tavo Veido" laida jau baigiama išparduoti.

Bendrai paėmus, kun. Grauslio knyga yra verta didelio visų dėmesio. Ji yra turtingas, seniai lauktas ir dvasią pakelias įnašas į mūsų literatūrą. Knyga skaitoma lengvai, intriguojančiai.

Alfonsas Grauslys. IEŠKAU TAVO VEIDO. Spausdino Draugo spaustuvė. Viršelį Giedrės Vaitienės. Kaina 5 doleriai.

KNYGA SKLIDINA MEILĖS

NIJOLĖ JANKUTĖ

Šiais laikais esame užversti knygomis "apie meilę", kurias skaitant, darosi baisu nuo ten vaizduojamos neapykantos, meilės vardu paroduojančio seksualumo bei visokeriopai pateisinamo egoizmo. Todėl, kai į rankas pakliūva knyga, kurios pagrinde yra tikroji meilė žmogui, ne tik supanti visą jo gyvenimą, bet iš jo paties visiems spinduliuojanti, svaigsta galva, lyg išėjus į gryną orą. Tokia knyga yra Jadvygos Čiurlionytės "Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį" išleista Vilniuje 1970 m.

Piktas yra daugelio genijų likimas, nes dažnai jų gyvenimas yra labai sunkus, o kūryba tinkamai įvertinama tik po jų mirties. Neaplenkė toks likimas ir M. K. Čiurlionio, didžiojo lietuvių genijaus. Nežiūrint vargingų sąlygų kūrybai ir studijoms, sunkaus kasdienio pragyvenimo, meno ir muzikos autoritetų abejingumo, Čiurlionis gyveno ir kūrė be kartėlio žmonijai. Jo spindulinga asmenybė neužsidarė mizantropiškame kiaute. Gyvenimo sunkumai ir neteisybės jį žeidė labiau negu daugelį, tačiau jis turėjo ir daugiau meilės bei atvirumo gėriui visa tai pernešė be pagiežos.

Reikia džiaugtis, kad nors ir pamažu, bet lietuviuose vis labyn auga susidomėjimas kūrybiniu Čiurlionio palikimu bei jo asmeniu. Ir Lietuvoje, ir išeivijoje Čiurlionis atgimsta tautiečių dėmesyje ir pastangose savąjį genijų geriau pažinti ir jį pasauliui parodyti. Ar tai nėra pats geriausias paminklas kūrėjui?

Prie tokių paminklų, žyminčių ne genijaus mirtį, bet jo kūrybos gyvybę ir jo asmenybės nepamirštamumą, priklauso ir Jadvygos Čiurlionytės "Atsiminimai". Tai, iš tikrųjų, meilės sklidina knyga apie žmogų, iš savo tyrų dvasios gelmių dalinusi meilę ir grožį be išimčių visiems.

Autorė "Atsiminimus" pradeda Druskininkais, integralia Čiurlionio žmogaus ir Čiurlionio kūrejo gyvenimo dalim. Senųjų Druskininkų lyriškame fone ji ryškiais bruožais piešia tėvą ir motiną Čiurlionius, giliu grožiu bei gėrio pajutimu apdovanojusius pirmgimį Konstantiną.

Toliau autorė skaitytoją vedžioja mažamečio Kastuko takeliais, kurie, besivingiuodami nuo mylinčios šeimos iki lietuviškų pievų ir miškelių, nuolat grįždavo prie seno pianino. Ir po mažais piršteliais tas pianinas skambėjo Bacho preliudais, giedojo Beethoveno sonatomis, šoko ir dainavo "Polka šimtrubline", kurios gaidas Kastukui pardavė keliaujantis vengras.

Pirmuose "Atsiminimų" skyriuose skaitytojas intymiai susipažįsta su Kastuku išdykėliu (iš palėpės barsto slyvų atsargas draugams, plaukia per Druskonio ežerą... kubile) ir su Kastuku – nuoširdžiu tėvų padėjėju (pavadoja tėvą prie vargonų, pina sesučių kasytes, tramdo ir baudžia triukšmingus broliukus).

Toliau skaitytojas su ūgterėjusiu Kastuku keliauja į Plungę, į kunigaikščio Oginskio muzikos mokyklą ir į Palangą, kur gimė visą gyvenimą nenutrūkusį ir nuostabia simfonija išsiliejusi Čiurlionio meilė jūrai; dar toliau – į Varšuvos konservatoriją, kur muzikos pasaulyje išsivystė Konstantino talentas, kur užsimezgė didžiosios draugystės su broliais Moravskiais, su Volmanų šeima, kur pražydo ir neišsipildžiusi nuvyto meilė gražiajai Marijai Moravskai.

"Atsiminimuose" autorė ypatingai šiltai ir įžvalgiai atidengia Čiurlionio santykius su šeima, su aplinka, su gamta; jo giliai išgyventą tautinį atbudimą ir paskutinius metus, sumirgėjusius šviesiomis meilės, lietuviško šeimos židinio bei brandžios kūrybos spalvomis ir pasibaigusius nelauktu, netikėtu requiem, kada silpstantis kūnas nebeįstengė išlaikyti kūrybine ugnimi liepsnojančios dvasios.

Įvairius Čiurlionio gyvenimo tarpsnius autorė prisimena su švelnumu ir meile. Jos pasakojimas nėra biografo dėstymas, chronologiškai preciziškas, istoriškai tikslus ir

bejausmis. Jadvyga Čiurlionytė turi retą nuoširdumo dovaną. Ji kalba iš širdies, todėl pataiko į širdį. Jos žodžiai paprasti, stilius pašnekoviškas, be įmantrybių, tačiau blykčiojantis ne vienu deimančiuku. Ypač gražiai tie deimančiukai žėri "Atsiminimų" skyriuose "Atostogų parvykus", "Mūsų pasaulis", "Trys valdovai". Gi "Preludio fis-dur" pasakojimai apie du spalvingus senųjų Druskininkų charakterius, kurių paprastutyje gyvenime Čiurlionis rado įkvėpimą savo "Vakarinų varpų" preliudui, galėtų būti atskiros, puikiausio sukirpimo novelės.

"Atsiminimai" skaitytojui bus įdomūs ir tuo, kad autorė su nuoširdumu paliečia tautinį atbudimą ir Čiurlioniu šeimos įsijungimą į ano meto lietuviškąjį judėjimą.

"Atsiminimus" perskaitęs tiki, kad M. K. Čiurlionis ir be genijaus dovanos būtų buvęs žmogus pilnąją šio žodžio prasme, kad su juo mūsų tarpe visi būtumėm geresni. Anot Čiurlionio mokinės Halinos Volmanaitės, "šalia jo negalėjo būti nei blogo žmogaus, nei pikto jausmo. Jis kažkokią šviesą skleidė mūsų tarpe". ("Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį", 16 psl.). Gal kaip tik todėl, gyvenant klaidų pateisinimo ir nejautrumo gėriui amžiuje, yra džiugu žinoti, kad mūsų tauta išugdė genijų, kuris nepasistatė savęs anapus žmogiškumo ribų ir niekada meno vardan nepateisino blogio. Tai buvo kūrėjas, kuris, anot autorės, "tūrėjo žymiai daugiau, negu intuciją, imlumą, nenuilstamą stebėjimą ir kūrybinę valią. Jis liepsnojo meile viskam, kas turi esminės vertės" ("Ats. apie M. K. Čiurlionį", 17 psl.).

Šią knygą užverčiant, norisi, kad ji pasiektų visų lietuvių rankas ir širdis, tiek Lietuvoje, tiek išėivijoje. Ypač išėivijoje, kur daugelis mūsų iš tėvynės išvykę dar maži arba gimę svetur, neturėjome galimybių pažinti šviesios M. K. Čiurlionio asmenybės ir jo nuostabiojo kūrybinio palikimo.

Jadvyga Čiurlionytė. ATSIMINIMAI APIE M. K. ČIURLIONĮ. Vilnius, 1970. Viršelis dail. A. Gursko. Tiražas 12,000 egz.

Skyrių tvarko JUOZAS V AIŠNYS, S./

Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

DAR VIS TURIME VILTIES. . .

Jau beveik prieš porą metų įvedėme šį kalbos skyrių, tikėdamiesi, kad jis padės apšvarinti tiek mūsų laikraštinę, tiek kasdien vartojamą šnekamąją kalbą nuo įvairių barbarizmų bei kitokių kalbos netikslumų. Ši "Laiškų Lietuviams" naujovė visų buvo sutikta su dideliu entuziazmu. Kai kurie mums rašė, kad vien dėl šio kalbos skyriaus kiekvienas inteligentas turėtų skaityti "Laiškus Lietuviams". Ypatingą padėką reiškė kai kurie lituanistinių mokyklų mokytojai, sakydami, kad šitas kalbos skyrius jiems ir jų mokiniams bus lyg koks naujas kalbos gryninimo vadovėlis. Tokie atsiliepimai, žinoma, mums buvo labai malonūs ir dar labiau paskatino šį skyrių gerinti ir plėtoti. Didelė padėka tenka prof. Petruui Jonikui, visuomet nuoširdžiai redakcijai padedančiam savo patarimais bei šio skyriaus peržiūrėjimu. Esame labai dėkingi ir prof. Antanui Saliui, šio skyriaus bendradarbiui. Tikimės, kad ir kiti kalbininkai įsijungs į šį taip naudingą ir būtinai reikalingą kalbos švarinimo darbą. Tokia kova prieš kalbos negeroves ir Lietuvoje yra labai uoliai vykdoma.

Džiaugiamės, kad ir Lietuvių Bendruomenės leidžiamajame "Pasaulio Lietuvoje" yra įvestas panašus kalbos skyrius. Vis dėlto tą džiaugsmą dažnai temdo nuolat ir

nuolat mūsų spaudoje bei radijo pranešimuose pasitaikančios vis tos pačios grubios kalbos klaidos, apie kurias jau buvo rašyta ir "Laiškuose Lietuviams", ir "Pasaulio Lietuvoje". Kadangi tos klaidos yra vis iš naujo kartojamos, tai ir mes pasiryžom pakartoti tai, kas jau buvo rašyta, nes atrodo, kad tik tokiu būdu bus galima pasiekti geresnių rezultatų.

Be abejo, nekartosime visko, kas buvo rašyta. Apsiribosime pačiais svarbiausiais klausimais, primindami tai, kas tikrai mūsų kalbai neteiktina, bet į ką mūsų žmonės yra labai įpratę ir nuolat tai vartoja, rašydami ar kalbėdami.

Štai keletas tikrai nevartotinų žodžių bei išsireiškimų. Nevartotinus žodžius ir išsireiškimus spausdiname didžiosiomis raidėmis, kad visi juos lengviau pastebėtų ir išdėmėtų.

KELINTO ŠIANDIEN? Taip labai dažnai yra klausiama, norint sužinoti, kelinta šiandien diena. Tai yra griežtai smerktinas rusizmas. Reikia taip klausti: *kelinta šiandien diena?* Galima ir sutrumpinti: *kelinta šiandien?* Bet tik ne *kelinto*. Juk diena yra moteriškosios giminės. Į tokius klausimus atsakoma: *šiandien yra rugsėjo penkta, kovo šešiolikta* ir pan. (bet ne: penkto rugsėjo, šešiolikto kovo).

DU METAI, PENKI METAI. Reikia sakyti: *dveji metai, penkeri metai*. Žodis *metai* neturi vienaskaitos, jis vartojamas tik daugiskaitoje, panašiai kaip *žirklės, kelnės, marškiniai*. Nesakoma *dvi žirklės*, bet *dvejos žirklės*; ne *penki marškiniai*, bet *penkeri marškiniai*.

TO PASEKOJE. Pirmiausia reikėtų priminti, kad *pasėka* yra abejotinos darybos žodis, vietoj jo kalbininkai pataria vartoti *pasekmė*. Bet jeigu ir nevartotume žodžio *pasėka*, tai ar galima būtų sakyti to *pasekmėje*? Ne, nes tai yra vertinys iš svetimų kalbų, kurį mūsų kalbininkai visuomet smerkė ir taisė. Tad, užuot pasakius šių įvykių *pasekmėje*, reikia sakyti *dėl šių įvykių*.

IŠPILDYTI. Nuolat sakoma ar rašoma: *programą išpildė, kūrinių išpildė* ir pan. Reikia sakyti: *programą atliko, kūrinių atliko*. Žodis *išpildyti* minėta reikšme mūsų kalboje nevartotinas. Tur būt, jis yra mūsųose išsijalęs, nusižiūrėjus į rusiškąjį *исполнит'*.

MOKINA. Veiksmažodis *mokinti* yra vartojamas tarmėse, bet tada ir iš jo kilęs daiktavardis turėtų būti *mokintojas*. Bendrinėje kalboje tevertotinas žodis *mokyti*. Tad reikia sakyti: *mokytojas moko, mokinys mokosi* (bet ne *mokina* ir *mokinasi*).

LYGSVARA. Reikia sakyti *pusiausvyra*. *Lygsvara* yra neteisingai sudarytas žodis, nusižiūrėjus į kitas kalbas.

SANTARYBA — nevykusios darybos žodis. Vietoj jo vartotinas paprastas žodis *susirinkimas*. Pvz.: *Visuotinis Bažnyčios susirinkimas*.

NEUŽILGO — slavizmas. Reikia sakyti *netrukus*.

BUJOTI — taip pat nevartotinas slavizmas. Reikia sakyti *klestėti, augti, tarpti*.

KOMPETETINGAS. PROPOGANDA. Klaidingai rašomi žodžiai. Reikia rašyti: *kompetentingas, propaganda*.

RANDASI. Galima sakyti: *po lietaus randasi grybų*. Tačiau šio žodžio negalima vartoti vietoj *yra*. Tad klaidingi yra tokie pasakymai: *Vilnius randasi prie Neries. Jis randasi Čikagoje*. Tai galima taip pasakyti:

Vilnius yra prie Neries. Jis yra (gyvena, yra apsistojęs) Čikagoje.

TŪLAS. ABUOJAS. Šie du žodžiai yra visai geri ir vartotini, bet jie labai dažnai vartojami ne ta prasme, kuri jiems priklauso. Daugelis nežino jų tikrosios reikšmės. *Tūlas* reiškia *dažnas, ne vienas, daug kas*, pvz.: *Tūlas taip pasako. Tūlam žmogui taip atsitinka*. Neteisingai šis žodis vartojamas vietoj *kažkoks, vienas*, pvz.: *Taip pasakė tūlas (=kažkoks) pilietis. Tūlas (=kažkoks, vienas) žmogus tavęs ieškojo*.

Abuojas reiškia *piktas, išūlus, įkyrus, nedoras*. Tad jis nevartotinas vietoj žodžio *abejingas*. *Abuojumas* nėra *abejingumas*, bet *piktumas, išūlumas* ir t. t.

DAUGUMOJE. VISUMOJE. TIKRUMOJE. Šių žodžių vietininkai labai dažnai vartojami ne savo vietoje. Yra taisytiniai tokie sakiniai: *Visumoje (= Apskritai) jis yra geras žmogus. Namai čia daugumoje (= daugiausia) nauji. Tikrumoje (= Iš tikrųjų) aš ten visai nebuvau*.

GALIMAI. MATOMAI. Yra netaisyklingi tokie sakiniai: *Reikia galimai labiau pažinti savo šalį. Žodynas turėtų būti galimai pilnas. Galimai geriau pasiruošk. Jis matomai to nežinojo. Ji matomai sirgo, kad neatėjo. Juos reikėtų taip pataisyti: Reikia kaip galima labiau pažinti savo šalį. Žodynas turėtų būti kaip galima pilnesnis arba: kiek galint pilnas. Pasiruošk kaip galima geriau. Matyt, jis to nežinojo. Matyt, ji sirgo, kad neatėjo*.

TIEKTI. Šis žodis yra visai geras ir vartotinas, tik negerai, kad jis vartojamas vietoj žodžio *teikti*. Šių dviejų žodžių reikšmė yra skirtinga. *Teikti* reiškia *duoti* (angl. to give, to offer, to present, to render, to submit), o *tiekti* reiškia *gaminti, ruošti, parūpinti* (angl. to produce, to supply, to prepare, to furnish). *Tiekti* galima vartoti tokiuose sakiniuose: *Šeimininkė patiekė skanius pietus. Jis prisitiekė visokių gėrybių. O šiuose sakiniuose tiekti netinka, juose reikia vartoti teikti: Pirmininkas susirinkimui pateikė šią darbotvarkę. Laikraštis pateikė daug įdomių žinių. Paskaitininkas pateikė įdomių minčių.* (Bus daugiau)

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

APIE LIETUVIŲ KALBOS VARTOJIMĄ ČIA IR TEN...

Dažnai, ypač dirbantieji mokykloje mokytojai ar šiaip visuomenininkai, kurie susiduria su Amerikoje augančiu lietuviškuoju jaunimu ir išgirsta ar pamato jų lietuviškus išsireiškimus, rašinius, imasi už galvų ir pradeda pranašauti lietuvių kalbai išeivijoje baisią, juodą ateitį. Dabar pažiūrėkime, kaip išsireiškia tie, kurie visą gyvenimą kalba lietuviškai, gyvena Lietuvoje ir lanko lietuviškas mokyklas:

"Kadangi traktorininkas A. K. važinėja su neprisuktais varžtais, nutarta jį nuimti nuo MTZ traktoriaus ir pritvirtinti prie traktoriaus RS-09".

(Iš kolūkio valdybos nutarimo)

"Sukirpimo stalas dirba trečiame aukšte. Sukirpėjas sustato ir primatuoja užsakovą".

(Skelbimas kombinate)

"Visi išvardinti trūkumai nepadaryti dėl ūkio priešgaisrinės apsaugos viršininko apsileidimo. Visus akte išvardintus trūkumus prižadu įvykdyti iki gruodžio 20 dienos".

(Iš vieno kolūkio pirmininko pasiaiškinimo)

"Daugelis į blaivyklą (tokia išsipagiriojimo įstaiga, D. B.) patekusių asmenų yra neblaivus".

(Iš laikraščio)

"Be materialinio paskatinimo kolūkietis sudirbs žemiau savo galimybių".

(Iš ekonomisto rašinio)

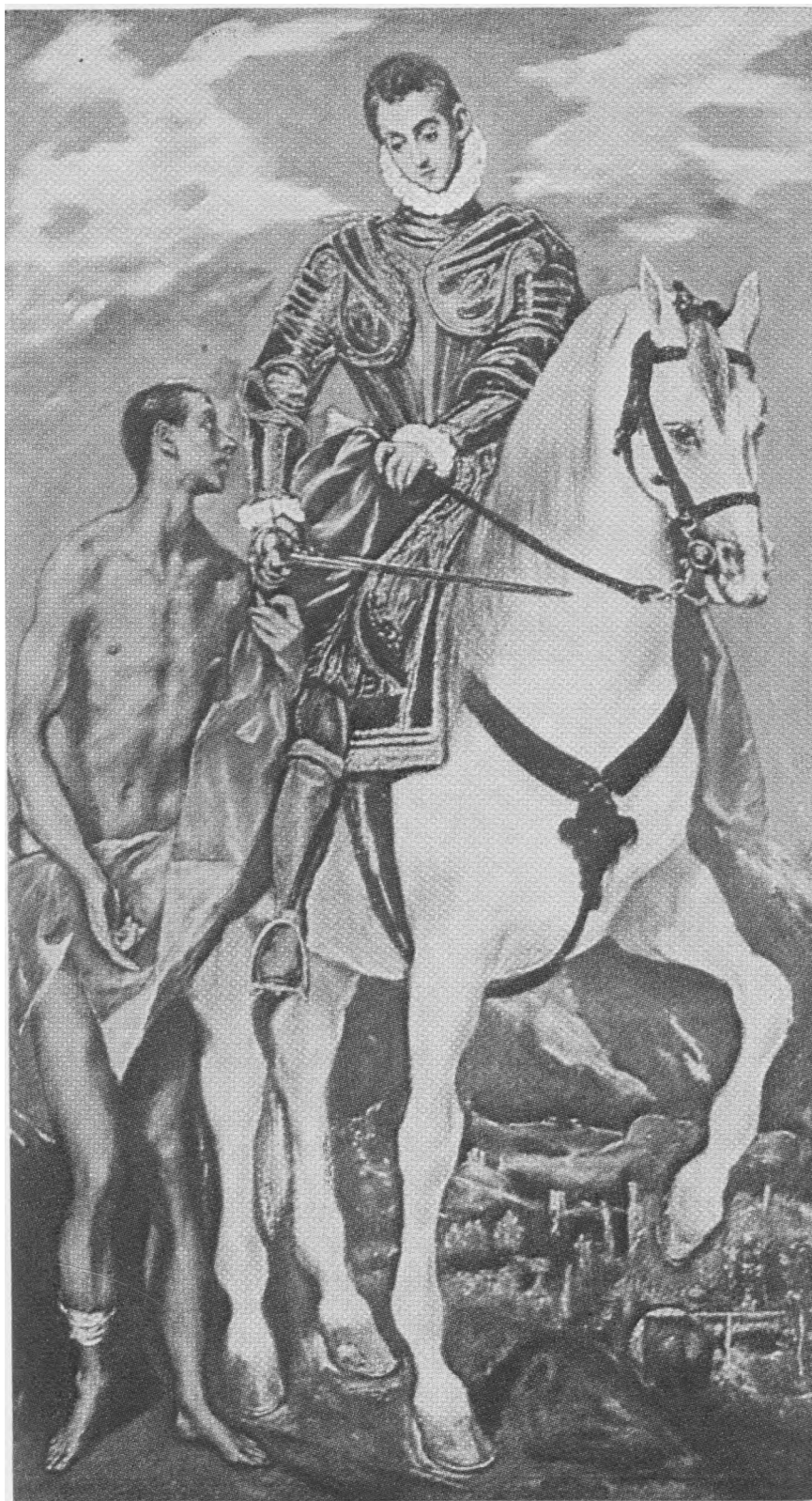
Taigi, paskaičius tokius, netyčia užtiktus "šedevrus" okupuotos Lietuvos spaudoje, parašytus tikrų lietuvių, galime drąsiai sakyti, kad mūsų mokinukai lietuanistinėse mokyklose ir rašantis jaunimas dar taip blogai nestovi...

APSAUGOJAMAS BAUBLYS

Garsusis Dionizo Poškos Baublys Bijotuose pagaliau susilaukė apsaugos. Šiais metais jis apdengtas stiklo ir metalo skraiste, kuri saugos nuo lietaus, kaitrios saulės, kitų gamtos elementų ir nuo vandalų rankų, kurie mėgsta senelio Baublio šonuose išdrožinėti savo monogramas ir kitokius įrašus.

LIŪDI KOSMONAUTU

Okupuotos Lietuvos spauda daug eilučių ir puslapių skyrė trijų Rusijos kosmonautų, G. Dobrovolskio, V. Volkovo ir V. Pacajev, mirties bei laidotuvių aprašymui. Kiekvieno erdvių tyrinėtojo — ar tai būtų Amerikos astronautas, ar sovietų kosmonautas — nelaimė ir tuo labiau mirtis sujaudina visą pasaulį, nes jie yra tarytum viso pasaulio nuosavybė, jo piliečiai. Tačiau visa, kas priklauso rusams ar yra rusų pasiekta, okupuotos Lietuvos spauda kelia į aukščiausias aukštybes, todėl ir šį įvykį stengiasi skaitytojams perteikti iki ligūstumo išpūstu iškilingumu bei jausmingumu.

El Greco Šv. Martynas ir elgeta (1597)

APIE VISOKIUS SENELIUS...

Kai, beskaitant okupuotos Lietuvos spaudą, pavargsta akys ir nuliūsta širdis nuo nesiliaujančio propagandos potvynio, besiveržiančio iš kiekvieno puslapio — ar tai dienraštis, savaitraštis, kultūrinis ar pramoginis laikraštis būtų — imi kartais rinkti įvairias, nereikšmingas žinutes, kurios nuotaiką nuskaidrina ir dėmesį patraukia. Norisi viena kita tokių "neutralių" žinučių ir su "Laiškų Lietuviams" skaitytojais pasidailinti.

Visi mes esame dar mokyklos suole girdėję apie garsųjį Stelmužės ažuolą Zarasų apylinkėje (o gal ne vienas ir savo akimis jį esame matę). Pasirodo, kad šiuo metu Lietuvoje atsirado dar vienas toks senelis milžinas. Jis auga visai netoli Vilniaus, ir neseniai mokslininkų ekspedicija nustatė, kad ažuolui jau tūkstantis metų. Ažuolas dar labai gyvas, kas pavasarį vešliai išsprogsta ir yra toks storas, jį apkabinti tegali aštuoni vyrai.

Jeigu tas Lietuvos medžių karalius galėtų prabilti, papasakotų daug įdomių dalykų apie Lietuvos senovę, tačiau šiuo metu Lietuvoje gyvena nemažas būrys tokių gyvų, nors ir ne taip senos istorijos liudininkų. Tai šimtamečiai seneliai. Paskutiniojo gyventojų surašinėjimo metu, kuris įvyko 1970 m. žiemą, buvo atrasta, kad net 325 žmonės yra sulaukę šimto ar daugiau metų. Beveik 80% jų yra moterys, bet ir vyrų nemažai. Seniausia moteris yra Marijona Globienė, gyvenanti Raseinių rajone. Jai jau 121 metai. Pats vyriausias Lietuvos vyras yra Vincas Pinelis iš Sabališkių kaimo. Jam yra 116 metų. Žmogus dar labai judrus, gyvena su 71-ųjų metų žmona ir 50 m. sūnumi.

Beveik visi šimtamečiai yra kaimiečiai ir kiekvienas turi eilę savitų patarimų, kaip sulaukti tokio ilgo amžiaus. Gal patį įdomiausią patarimą duoda 104 metų sulaukusi Ona Beržinienė: "Būkit linksmi, ir ilgai gyvensite!" Žinoma, ne visiems šis patarimas įgyvendinamas svetimųjų valdomame krašte, kur kova už kūno ir sielos laisvę yra kasdieninis reiškiny.

Jeigu Lietuvoje šiuo metu džiaugiamasi senais medžiais ir didžiuojamasi senais žmonėmis, nereiškia, kad visos senienos taip pagerbiamos. Štai Anykščiuose, vienoje pagrindinėje gatvėje, yra maža, sena koplytėlė. Koplytėlė dažnai susidomi vienas kitas turistas pakeliui prie garsiojo Puntuko, tačiau susidomėjimas greit išblėsta, nes koplytėlė netvarkoma, apgriuvusi, nešvari. Tūlas laiško rašytojas "Švyturiumi" siūlo joje įsteigti kraštotyros muziejų ar bent išvalyti ir pastatyti suolelį, pasodinti gėlių. Muziejų Anykščių šeiminkai gal ir sutiktų iš koplytėlės padaryti, juk ne viena Lietuvos šventovė susilaukė tokio likimo, bet aptvarkyti koplytėlę, kad ji tarnautų tikrai savo paskirčiai — tai bergždžia svajonė...

IŠVYKO ŠOKĖJAI

Vasaros pradžioje į Londoną išvyko Lietuvos iškiliausi pramoginių šokių šokėjai, kauniečiai Jūratė ir Česlovas Norvaišos (apie juos esame rašę "L. L."). Jie ne kartą yra laimėję pirmąsias vietas tarptautinėse "Gintarinės poros" pramoginių šokių varžybose. Norvaišos Londone taip pat dalyvavo pasaulio pirmenybėse drauge su kitais 30 šalių šokėjais. Kažin ar bolševikam nerūpi, kad miklieji Lietuvos šokėjai neiššoktų pro geležinę uždangą į laisvąjį pasaulį?

APDOVANOTA DAILININKĖ

Nors ir sunkiose sąlygose gyvendami, nors ir jų kūrybinė laisvė yra dažnai varžoma įvairiais įsipareigojimais krašto šeiminkui, lietuviai išlieka veržlūs ir kūrybingi. Tai ne kartą pastebime pasaulinėje spaudoje, kur okupuotos Lietuvos sportininkai laimi įvairias pirmenybes, žinoma, ne savo tėvynės, o svetimos garbei. Štai ir vėl lietuvių dailininkų pastangos įvertintos tarptautinėje knygos meno parodoje, įvykusioje Leipcige. Dailininkė B. Žilytė-Steponavičienė gavo aukso medalį už A. Liobytės "Pasaka apie narsią Vilniaus mergaitę ir galvažudį Žilabarzdį knygos iliustracijas, o dailininkas B. Leonavičius apdovanotas bronzos medaliu už K. Jakubėno "Abėcėlę".

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS

Skelbiame rašinio konkursą. Tema visiškai laisva. Vienintelė sąlyga — rašinys turi būti tinkamas spausdinti “Laiškuose Lietuviams”. Galima rašyti ir novelės forma. Rašinys turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių, pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus autoriaus tikrąją pavardę bei adresą užklijuotame vokelyje, atsiųstas redakcijai iki 1972 m. vasario mėn. 16 dienos. Konkurso vertinimo komisija bus sudaryta iš redakcijos narių. Už geriausius rašinius skiriamos trys premijos:

I — 100 dol. Mecenatas — Vincas Kuliešius. II — 75 dol. Mecenatės — dr. Milda Budrienė ir Flora Kurgonienė. III — 50 dol. Mecenatė — Stefanija Rudokienė.

Premijos bus įteiktos “Laiškų Lietuviams” metiniame parengime 1972 m. kovo mėn. 26 d. Jaunimo Centre. Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe ir gali būti spausdinami “Laiškuose Lietuviams”.

LAUKIAME ATSLIEPIMŲ

Š. m. birželio mėn. numeryje buvo pateiktos kai kurios mintys iš jaunimo simpoziumo. Daugelį vyresniųjų tos mintys labai sukrėtė. Daug kas žadėjo rašyti, bet iki šiol teparašė tik vienas, sakydamas, kad tame simpoziume dalyvavusieji yra tik retos išimties iš mūsų kilnaus ir padoraus jaunimo. Kai gausime daugiau atsiliepimų, juos spausdinsime. Ypač laukiame atsiliepiant jaunimo.

JAUNIMO CENTRO STATYBA

Užbaigti Jaunimo Centro priestatui dar trūksta nemaža lėšų. Prieš kiek laiko buvo paskelbta loterija, norint padidinti statybos fondą. Galutinis dovanų traukimas bus Jaunimo Centre šių metų rugsėjo mėn. 24 dieną. Visi yra prašomi dalyvauti ir įsigyti bilietus, jeigu dar neturi. Bus galima laimėti automobilį, šaldytuvą, spalvotą televizijos aparatą, kailį ir daug kitų vertingų dovanų.

SPAUDOS IR RADIJO DIENA

Rugsėjo mėn. 18 ir 19 d. Tabor Farmoje ruošiama ketvirtoji Spaudos ir Radijo diena. Visi šių sričių darbuotojai prašomi dalyvauti. Tikime, kad nuoširdus išsikalbėjimas gali padėti sukultūrinti mūsų spaudą ir pasiekti tą visų norimą tikslą — kad spauda mūsų neskaidytų, bet visus jungtų.

ATSIUSTA PAMINĖTI

EEN STEEN HEEFT GEEN HART. De Blawen voor de Poezie. Tai 86 puslapių knygelė, kurioje poetė Zenta Tenisonaitė supažindina Belgijos visuomenę su mūsų lietuviais poetais, išvertusi kai kuriuos jų eilėraščius į flamų kalbą. Trumpą Lietuvos istorijos apžvalgą duoda pati autorė, o su lietuvių literatūra supažindina Antanas Vaičiulaitis.

ŠV. KAZIMIERO HIMNAS MARIJAI. Išvertė A. Tyruolis. Išleido Tėvai Pranciškonai 1971 m. Viršelyje — V. Kašubienės pieštas šv. Kazimieras. Mecenatas — Jonas Galiūnas. 32 psl., kaina 1 dol.